Ivan Efremov

Corăbii astrale

fantezie ştiinţifică

Capitolul I. ÎN PRAGUL DESCOPERIRII

Figura 1

— Când aţi sosit, Alexei Petrovici? Nici nu mai ştiu câţi au întrebat de dumneavoastră!

— Chiar astăzi! Dar bagă bine de seamă: nu sunt acasă pentru nimeni! Acum închide, te rog, fereastra din odaia alăturată.

Alexei Petrovici îşi scoase vechea lui manta de ploaie, îşi şterse cu batista sudoarea de pe faţă şi după ce-şi netezi părul blond, rărit pe la tâmple, se. aşeză într ’ un fotoliu. Aprinse o ţigară, dar se ridică îndată, negăsindu-şi astâmpăr şi porni să ninsoare încăperea în lung şi în lat, strecurându-se printre dulapurile şi birourile îngrămădite într ’ însa.

— E oare cu putinţă?! exclamă el cu glas tare.

Apropiindu-se de un dulap, el deschise în lături uşile lui masive, de stejar. În semiîntunerecul ce stăpânea între pereţii dulapului, se desluşeau liniile albe ale rafturilor. Pe unul dintre ele se afla o cutie cubică, de carton galben, lucios şi tare ca osul. De-a-curmezişul unei feţe a cubului era lipită o etichetă cenuşie, acoperită de litere chinezeşti, desenate cu tuş negru. Ici, colo, pe celelalte feţe ale cutiei, se zăreau urmele rotunde ale ştampilelor poştale.

Cu degetele sale lungi şi palide, Alexei Petrovici atinse uşurel cartonul.

— Tao-Li, prieten necunoscut! A sosit timpul să ne apucăm de lucru.

După ce închise cu grijă uşile dulapului, profesorul Alexei Petrovici Şatrov deschise o servietă roasă şi ponosită de mult ce fusese purtată şi scoase dintr ’ însa un caiet cu scoarţe cenuşii, cu filele mucezite din pricina umezelii. Apoi, plin de băgare de seamă, se apucă să desfacă filele mucezite şi lipite între ele, cercetând cu lupa coloanele de cifre înşiruite de-a-lungul lor.

Din când în când, părăsindu-le, profesorul începea să facă tot felul de calcule într ’ un alt caiet mai mare.

Grămăjoara de mucuri şi de chibrituri arse din scrumieră creştea necontenit, iar aerul, din încăpere devenise albăstrui din pricina fumului de ţigară. Sub sprâncenele stufoase, ochii

nespus de limpezi ai profesorului Şatrov străluceau. Fruntea lui înaltă şi gânditoare, maxilarele puternice şi nările bine conturate, îţi întăreau impresia că omul acela stăpâneşte o forţă intelectuală neobişnuită, pe care o răspândea în jur prin toţi porii făpturii lui şi care îi dădea înfăţişarea unui fanatic.

În cele din urmă, savantul puse caietul de o parte.

— Da, şaptezeci de milioane de ani! Şaptezeci de milioane!! Şatrov făcu un gest brusc cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să străpungă ceva care se înălţa aevea în faţa lui, privi în jur, clipi din ochi cu şiretenie şi exclamă iarăşi: Şaptezeci de milioane!... Numai să nu-mi fie frică!

Profesorul tăcu şi începu tacticos să facă rânduială pe masa de lucru. După ce isprăvi, se îmbrăcă şi plecă acasă.

Şatrov intră grăbit în odaia sa. După ce aruncă o privire asupra statuetelor de bronz, răspândite prin toate ungherele, se aşeză la birou şi deschise un album. Pe masa biroului acoperită cu o muşama neagră şi lucioasă, trona un crab de bronz, care purta în spinare o călimară uriaşă.

Profesorul Şatrov era un pasionat pictor amator şi îşi găsea întotdeauna liniştea, desenând. De astă dată însă, nici îndeletnicirea pe care o îndrăgea atât, nu-l ajută să-şi potolească nervii. Pierzându-şi răbdarea, Şatrov închise pe neaşteptate albumul şi se ridică. Luă un teanc de note muzicale şi se aşeză la vechea sa orgă. Curând, sunetele melodioase ale Intermezzo-ului de Brahms umplură toată încăperea. Cânta arareori şi fără prea multă pricepere, dar întotdeauna se apuca plin de îndrăsneală să descifreze bucăţile cele mai grele. Îşi îngăduia acest lucru numai atunci când era singur şi din pricina asta nu se sinchisea de stângăcia lui.

Urmărind îndeaproape cu ochii săi miopi semnele portativului, profesorul îşi trecea prin minte toate amănuntele călătoriei făcute. Pentru un om ca el, deprins să-şi desfăşoare munca numai între cei patru pereţi ai biroului, călătoria aceasta fusese cu totul neobişnuită.

Un fost elev de-al său, care părăsise facultatea de matematici şi studiase astronomia, elaborase o teorie originală asupra mişcării în spaţiu a sistemului solar. În răstimp, între profesor şi Victor - aşa se numea fostul său elev - se legase o strânsă prietenie. Din cele dintâi zile ale războiului, Victor

plecase voluntar pe front şi fusese repartizat la o şcoală de tanchişti, unde urmase nişte cursuri îndelungate. În tot acest timp el muncise cu aceeaşi râvnă, străduindu-se să-şi desăvârşească teoria. La începutul anului 1943, Şatrov primi o scrisoare, în care Victor îl anunţa că izbutise să-şi ducă lucrarea la bun sfârşit. Victor îi făgăduise să-i trimită caietul cu expunerea amănunţită a teoriei, de îndată ce va transcrie toate însemnările pe curat. Fusese ultima scrisoare pe care o primise Şatrov, căci, scurt timp după aceea, Victor căzuse într ’ o aprigă luptă de tancuri.

Şi astfel, Şatrov nu mai primi caietul făgăduit. În urma unor asidue cercetări - fără niciun rezultat din păcate - ajunse la concluzia că Victor nu mai avusese vreme să-i trimită însemnările, deoarece unitatea lui intrase pe neaşteptate în luptă.

Curând după terminarea războiului, Şatrov avu norocul să întâlnească chiar în oraşul în care locuia, pe maiorul care comandase unitatea de tancuri; acesta luase parte la lupta în care căzuse Victor şi se afla acum la Leningrad, pentru a urma un tratament medical. Maiorul îl încredinţa că tancul în care se afla Victor, nu arsese, deşi fusese lovit în plin de un proectil şi îi împărtăşi speranţa de a mai putea găsi caietul, negreşit, numai dacă Victor l-ar fi purtat asupră-i. După părerea lui, tancul se afla şi acum pe locul unde se desfăşurase lupta, deoarece la scurt timp regiunea fusese minată în întregime. Plin de nerăbdare, Şatrov plecase împreună cu maiorul într ’ acolo.

...Şi acum, prin faţa ochilor săi aţintiţi asupra semnelor mărunte ale portativului, se perindau întâmplările pe care le trăise de curând...

— Opriţi, tovarăşe profesor! Niciun pas mai departe! strigă maiorul, care rămăsese puţin în urmă.

Şatrov, pe cât de uscăţiv, pe atât de vioi, se supuse lăsându-şi capul în piept.

Înaintea lor, pe întinderea scăldată de soare a câmpului, iarba înaltă şi deasă stătea neclintită. Pe frunzele verzi ale copacilor, picăturile de rouă străluceau ca mărgăritarele; corolele pufoase şi înmiresmate ale florilor albe, inflorescenţele conice şi violete de epilobium, se mândreau şi ele cu aceleaşi podoabe. Gângănii mărunte cât un grăunte, desmorţite de

soarele dimineţii, bâzâiau şi se roteau de zor pe deasupra ierbii înalte şi lucioase. Ceva mai departe, pădurea răscolită cu trei ani în urmă de obuze, aşternuse peste pământ umbra ei bogată şi odihnitoare; doar ici, colo, zăreai presărate luminişuri, care aminteau rănile greu de vindecat ale războiului. Dar acolo, în chica îmbietoare şi necosită a ierbii, se ascundea moartea semănată de mâna duşmanului şi neînvinsă încă de vreme şi de natură.

Iarba dăruise un vestmânt proaspăt şi nou pământului sfârtecat de obuze, de mine şi de bombe, brăzdat de şenilele tancurilor, presărat mai la fiece pas de schije şi stropit de sânge...

În faţa lui Şatrov se iviră tancurile distruse. Erau ascunse pe jumătate în buruieni şi aveau carapacele de oţel ciopârţite şi năpădite de rugină; cu ţevile turnurilor când ridicate semeţ în văzduh, când plecate cu umilinţă în pământ, păreau în mijlocul câmpului înflorit nişte înspăimântătoare cocoaşe. Ceva mai la dreapta, în adâncitura unei mici văgăuni, zăceau încremenite trei tancuri arse, îngrămădite unul peste altul. Tunurile nemţeşti priveau drept în ochii lui Şatrov, ca şi cum o ură de moarte le-ar fi îmboldit şi acum să ţintească pline de furie mestecenii albi şi firavi, adunaţi la marginea pădurii.

Ceva mai departe, pe un mic dâmb, un tanc încălecase un altul răsturnat într ’ o rână. Tufele de ivan-ceai [Ivan-ceai - plantă specific rusească, din care se prepară un surogat de ceai. (N. T.)] lăsau să se vadă o parte din turela pe care era desenată o cruce de un alb spălăcit. Mai la stânga se zărea un alt tanc, cu blindajul acoperit de o culoare gris-roşiatică; ţeava lungă a tunului era aplecată spre pământ, iar capătul ei îngropat în iarba deasă.

Pe tot întinsul câmpului înflorit nu aflai străbătând nicio potecă şi nu simţeai nicio urmă de om sau altă vietate; în desişul buruienilor nu se auzea niciun sgomot. Când şi când, liniştea desăvârşită a văzduhului era turburată de strigătul speriat al unei gaiţe, sau de huruitul depărtat al vreunui tractor.

Maiorul, urcat pe trunchiul unui copac doborît, stătu nemişcat multă vreme. Cei doi oameni care-l însoţeau şi şoferul lui îi împărtăşiră tăcerea, păstrând şi ei o clipă de reculegere în amintirea ostaşilor sovietici care luptaseră pe acele locuri...

Scena aceasta îi reaminti fără voie lui Şatrov de inscripţia

latină plină de o solemnă tristeţe, aflată deasupra uşii de intrare a sălilor de anatomie:

„Hic locus est ubi mors gaudet securrere vitam", ceea ce înseamnează: „Acesta este locul unde moartea triumfă, ajutând vieţii".

Comandantul grupului de pionieri, un sergent mic de stat se apropie de maior.

Buna lui dispoziţie i se păru lui Şatrov cam deplasată.

— Putem să începem, tovarăşe maior? întrebă el cu un glas răsunător. De unde s ’ o pornim?

— De aici, spuse maiorul, arătând cu bastonul către un tufiş de păducel. Direcţia, de-a-dreptul spre mesteacănul de colo...

Sergentul şi cei patru ostaşi, care-l însoţeau, se apucară să cureţe câmpul de mine.

— Dar tancul lui Victor pe unde-i? întrebă Şatrov cu jumătate de glas. Văd împrejur numai tancuri nemţeşti.

— Priviţi în partea asta! spuse maiorul, arătând cu mâna spre stânga. Uitaţi-vă acolo… De-a-lungul grupului de plopi… Micul mesteacăn de pe culmea dealului îl zăriţi? Da?... Ei bine, în dreapta lui se află un tanc...

Şatrov îşi încordă privirea. Într ’ acolo, un mic mesteacăn, rămas ca prin minune nevătămat pe câmpul de luptă, îşi înălţa în văzduh freamătul sfios al ramurilor gingaşe şi plăpânde. La doi paşi de tulpina lui, în mijlocul buruienilor, se ridica un morman de.metal sfărâmat, care părea de departe o uriaşă pată roşiatică, brăzdată de dungi negre.

— Vedeţi? întrebă maiorul şi la gestul de încuviinţare al profesorului, adăugă: Ceva mai la stânga, colo în faţă, este tancul meu... Uite, tancul acela ars, de culoare neagră, roşiatică... În ziua aceea am...

Glasul maiorului se frânse fără veste, iar Şatrov nu-i mai auzi spusele.

— Gata! strigă sergentul, apropiindu-se de ei, îndată ce isprăvi lucrul.

Profesorul şi maiorul porniră într ’ acolo. Tancul îi apăru lui Şatrov asemeni unui craniu uriaş, ciopârţit, în care rânjeau găurile negre ale proiectilelor. Carapacea de oţel, îndoită şi rotunjită de tăria flăcării, era acoperită de rugină.

figura 2

Ajutat de şofer, maiorul se urcă pe tancul distrus, îşi vârî capul prin deschizătura turelei şi aruncă o privire înăuntru. Şatrov se căţăra şi el pe partea dinainte a blindajului şi se opri în faţa lui. Maiorul îşi trase umerii din deschizătura turelei, clipi din ochi, orbit de lumina puternică a soarelui şi-i spuse cu asprime:

— Dumneavoastră nu trebuia să urcaţi... Împreună cu sergentul voi controla fiecare colţişor… Numai dacă nu vom găsi nimic, veţi putea cerceta şi dumneavoastră încăperea tancului, ca să vă încredinţaţi...

Sergentul se strecură cu multă îndemânare în pântecul învelit cu carapacele de oţel şi-i ajută maiorului să intre şi el. În cuprinsul tancului stăpânea un aer greu, îmbibat de un miros de mucegai şi de ulei. Deşi lumina zilei pătrundea din belşug prin găurile proiectilelor, maiorul aprinse lanterna, voind să aibă mai multă siguranţă. Stând aplecat, el se străduia să deosebească în haosul de metal sfârtecat, ce anume fusese distrus în întregime: mai apoi încercă să se transpună în situaţia ostaşului care comandase tancul, nevoit să ascundă în cuprinsul încăperii blindate un lucru de preţ şi se apucă îndată să cerceteze în mod sistematic toate ungherele şi ascunzătorile posibile.

În răstimp, sergentul se furişase în cabina motorului şi se tot învârtea pe acolo, gâfâind.

Şatrov, care rămăsese să-i aştepte afară, lângă deschizătura turelei, îşi muta greutatea corpului când pe un picior, când pe altul. De fiecare dată, nisipul presărat pe carapacea de oţel îi scârţâia sub tălpi.

Obosit de atâta căutare zadarnică, maiorul era cât pe ce să-şi piardă orice nădejde… deodată, privirile îi căzură asupra unui port-hart, vârît între perna şi speteaza unui scaun, care scăpase nevătămat, ca prin minune. Plin de nerăbdare, îl trase de acolo şi începu să-I cerceteze cu băgare de seamă. Pielea albicioasă şi scorojită rămăsese intactă; prin învelişul mat al celuloidului se desluşea o hartă înverzită de mucegai. Chipul maiorului se încruntă; cu sufletul stăpânit de teama unei noi desamăgiri, el desprinse încetişor copcile ruginite ale porthartului şi găsi sub harta împăturită un caiet cu scoarţe cenuşii.

— Mda, mda! mormăi maiorul, ne mai putându-se stăpâni.

— Aţi găsit? întrebă Şatrov, aplecându-se îngrijorat deasupra turelei.

— Ceva am găsit... uitaţi-vă şi dumneavoastră, răspunse maiorul, întinzându-i port-hartul prin deschizătura turelei.

Şatrov îl luă nerăbdător, scoase caietul şi desfăcu cu grijă foile lipite între ele şi îndată ce văzu coloanele de cifre scrise de mâna lui Victor, scoase o exclamaţie de bucurie.

Maiorul se strecură afară. O adiere uşoară de vânt aduse până la ei mirosul înmiresmat al florilor. Mesteacănul mlădios îşi fremăta frunzişul, plecându-şi crengile deasupra tancului, ca şi cum ar fi fost cuprins de o tristeţe nemărginită. În înaltul albastru al cerului, nori albicioşi pluteau alene, iar în depărtare se auzea strigătul somnoros şi monoton al cucului...

Şatrov nici nu băgă de seamă că uşa se deschisese încet şi soţia lui intrase în odaie. Cu ochii albaştri şi plini de bunătate, ea îl privi îngrijorată, aşa cum stătea, îngândurat, cu mâinile uitate pe clapele de sidef ale orgei.

— Pot să pun masa, Alioşa?

Şatrov lăsă încetişor capacul orgii.

— Pui iarăşi ceva la cale, nu-i aşa? întrebă ea aproape în şoaptă, scoţând farfuriile din bufet.

— Poimâine plec la observator, la Belschi, pentru două-trei zile.

— Nu te mai recunosc, Alioşa! Tu, care nu ieşeai din casă cu lunile şi-ţi treceai vremea numai şi numai aplecat asupra mesei de lucru... aşa, din senin... ce s ’ a întâmplat cu tine? Bănuiesc că la mijloc este înrâurirea...

— Înrâurirea lui Davîdov, de sigur? îi întregi Şatrov spusele, râzând. Zău că nu, Oliuşca! El habar n ’ are.... Doar nu l-am mai văzut din 1941...

— Dar nu e săptămână să nu vă scrieţi...

— Exagerezi, Oliuşca! Davîdov este plecat acum în America, la Congresul Geologilor... Tii... bine că mi-ai adus aminte... zilele astea trebue să se întoarcă... Chiar astăzi o să-i scriu!

— De bună seamă că sunt surmenat... Şi îmbătrânesc... Părul îmi cărunţeşte, îmi cade şi... parcă mă prostesc pe zi ce trece, mormăia Şatrov uneori, în vreme ce-şi cerceta hârtiile aflate pe masă, sau se apuca să scrie.

Încă de mult se simţise cotropit de o oarecare moleşeală. Păinjenişul monoton al ocupaţiilor de fiecare zi se ţesea de ani întregi în jurul lui, învăluindu-i creierul. Gândul nu mai ţâşnea în sbor cu vioiciunea de odinioară şi nu-şi mai întindea până departe aripile-i puternice. Păşea ca un cal împovărat, sigur, încet şi plictisit. Şatrov înţelegea că starea lui se datora oboselii pe care o strânsese într ’ însul de atâta vreme. Prietenii şi colegii îl sfătuiseră în repetate rânduri să caute cât mai des răgazul unor clipe plăcute, ba chiar să-şi ia un concediu îndelungat. Dar profesorul nu ştia nici să se odihnească, nici să ţină seamă de ceea ce era străin de preocupările lui.

— Mai daţi-mi pace! La teatru n ’ am mai fost de douăzeci de ani, iar la ţară n ’ am stat de când m ’ am născut! le repeta întruna, ursuz, prietenilor.

În acelaşi timp însă, savantul îşi dădea seama că starea de care era cuprins, nu este nimic altceva decât preţul izolării lui îndelungate, preţul restrângerii involuntare pe care o suferise sfera sa de activitate şi că plăteşte toate acestea prin lipsa de putere şi de îndrăsneală a gândirii. Izolarea pe care şi-o impusese, deşi pe de ’ o parte îi dăduse posibilitatea unei mari concentrări, pa de altă parte îl închisese ermetic într ’ o încăpere întunecoasă, lipsindu-l de legăturile cu viaţa şi lumea din jur, atât de bogate şi variate. Trebuia să evadeze din această captivitate a rutinei.

Şatrov plecă la observatorul astronomic din Pulcov, reclădit de curând, în urma distrugerii barbare pe care o suferise din partea nemţilor.

Aici fu primit în chip deosebit de călduros şi de prietenos. Îl găzdui chiar directorul observatorului, academicianul Belschi, într ’ una din odăile căsuţei sale. Şatrov căută să se familiarizeze cu orarul de activitate al personalului observatorului, care era cu totul neobişnuit; noaptea şi-o petreceau cu toţii studiind bolta, iar a doua zi lucrul începea nespus de târziu. Trei zile după ce sosise, printr ’ o întâmplare, unul dintre cele mai puternice telescoape ale observatorului rămase liber; cum noaptea se vestea prielnică pentru cercetarea bolţii, Belschi se oferi să-l călăuzească pe Şatrov, ajutându-l să facă observaţii asupra acelor regiuni ale cerului, despre care pomenea Victor în caietul lui.

Încăperea în care se afla uriaşul telescop, părea mai

curând secţia unei mari uzine decât un laborator ştiinţific. Construcţiile metalice complicate constituiau o enigmă pentru Şatrov, care rămăsese pe de-a ’ ntregul străin de toate realizările tehnicii; se gândi o clipă că bunul său prieten, profesorul Davîdov, amator dr orice fel de maşini, ar fi ştiut să aprecieze aşa cum se cuvine lot ceea ce se vedea acolo. În cuprinsul turnului rotund se aflau o sumedenie de postamente, pe care erau aşezate tot atâtea aparate electrice. Asistentul lui Belschi mânuia plin de siguranţă şi cu nespusă îndemânare tot felul de întrerupătoare şi butoane. Undeva, în depărtare, se auzi huruitul surd al unor mari electromotoare; cupola turnului se puse în mişcare îndată, iar telescopul uriaş, ce părea o ţeavă de tun cu peretele ajurat, se aplecă mai mult spre orizont. Sgomotul (sic) încetă brusc; se auzea acum vâjâitul altor electromotoare, de o mai mică intensitate, care se aflau în apropierea lui Şatrov. Mişcarea telescopului devenise inperceptibilă (sic). Belschi îl invită să se urce pe o scăricică uşoară, făcută din duraluminiu, iar Şatrov rămase foarte surprins, găsind fixat pe platforma dela capătul scării un fotoliu comod şi destul de mare pentru a le îngădui amândorura (sic) să se aşeze. Alături pe o măsuţă, se aflau nişte aparate. Belschi trase spre el o bară metalică prevăzută cu două binoculare, asemănătoare cu cele pe care le folosea Şatrov în laborator.,

— Un aparat care permite ca observaţiile să fie făcute de două persoane în acelaşi timp, explică Belschi. Vom privi amândoi aceeaşi imagine din telescop.

— Ştiu, astfel de aparate întrebuinţăm şi noi biologii, răspunse Şatrov.

Dar din adâncul sufletului său, profesorul era nedumerit. El îşi închipuise observatorul astronomic ca un turn întunecos, unde astronomul, chircit sub telescop şi înconjurat de liniştea nopţii, priveşte stelele numai cu un singur ochi. Nici pomeneală însă... Încăperea turnului, deşi slab luminată, era totuşi luminată, şi doar platforma pe care se aflau era umbrită de câteva ecrane mari. El nu se ghemuise sub telescop, ci se aşezase într ’ un fotoliu comod, ba mai avea şl o măsuţă la îndemână; în faţă avea un aparat, pe care se obişnuise să-l vadă pe mesele de laborator. S ’ ar fi putut crede în laboratorul său şi nu lângă lentila telescopului din turnul unui observator astronomic...

Belschi, ca şi cum i-ar fi ghicit gândul, îi spuse:

— Noi nu mai folosim astăzi, decât foarte rar, observaţiile vizuale: ochiul oboseşte prea repede, e prea puţin sensibil şi nu păstrează imaginea. Activitatea astronomică din clipa de faţă se bazează în întregime pe fotografii şi, în special, astronomia astrală, care vă interesează. Ochiul e folosit numai pentru alegerea obiectivului, care urmează să fie fotografiat şi nici pentru asta întotdeauna... Ei, aţi dorit să începeţi prin a privi o stea... Iată o frumoasă stea dublă - albastră şi galbenă - din constelaţia Hercules. Potriviţi aparatul după ochii dumneavoastră, aşa cum faceţi deobicei... Adică, staţi o clipă... Mai bine să sting cu totul lumina, ca să vi se deprindă ochii...

Şatrov îşi apropie, ochii de lentilele binocularului şi potrivi Nimburile cu îndemânare şi repeziciune. În centrul cercului negru al câmpului vizual străluceau două stele.foarte apropiate una de alta. Şatrov înţelese îndată, că telescopul nu măreşte deloc stelele, aşa cum măreşte luna sau planetele şi îşi dădu acuma că nu are această putere din pricina distanţelor uriaşe cure le despart de pământ. Telescopul le face doar mai strălucitoare, mai conturate, adunând şi concentrând razele pe care le împrăştie. De aceea se văd cu ajutorul telescopului milioane de stele, care abia pâlpâie şi sunt cu totul inaccesibile ochiului liber.

Departe, înaintea ochilor lui, ardeau scufundate în beznă două luminiţe vii, de un alba ’ stru şi un galben minunat, care întreceau cu strălucirea lor orice strălucire a pietrelor preţioase. Aceste minuscule puncte luminoasei dădeau în acelaşi timp neîntrecuta senzaţie a celei mai pure lumini şi a unei imense depărtări; jur împrejur, razele lor străpungeau un uriaş abis de întunerec.

Şatrov nu putu să-şi desprindă multă vreme privirea de pe aceste lumini venite din universuri îndepărtate, dar Belschi, care se lăsase leneş pe speteaza, fotoliului, îl zori:

— Să ne continuăm cercetările! Nu vom avea prea curând o noapte la fel de minunată ca asta... şi - apoi, telescopul va fi iar ocupat... Doriţi să vedeţi centrul universului nostru, axa în jurul căreia. se învârte „roata astrală" a Galaxiei [Galaxia - un sistem gigantic de stele, cum e de pildă Calea Lactee în care Soarele nostru intră şi el, dar ca o stea de rând. Soarele descrie în jurul centrului dinamic al Căii Lactee o gigantică orbită,

aproximativ în 220 milioane ani. (N. A.)] noastre?

Huruitul electro-motoarelor se auzi din nou. Şatrov simţi platforma lunecând încetişor. În lentilele binocularului se ivi un roi de luminiţe mici, opace. Belschi nu oprise cu totul mişcarea telescopului. Silueta lui uriaşa continua să se mişte imperceptibil şi fără sgomot; prin faţa ochilor lui Şatrov se perindau acum porţiuni din Calea Lactee, din regiunea constelaţiilor Săgetătorului şi a Şarpelui.

Explicaţiile scurte pe care le rostea Belschi îi ajutară să se orienteze repede şi să fie pe deplin lămurit asupra a tot ce vedea.

Lumina difuză a stelelor din Calea Lactee se risipi, ca un roi de nenumărate scântei, adunându-se apoi sub înfăţişarea unui nor uriaş şi prelung, brăzdat de două dungi întunecoase. Da jur împrejur străluceau, sbucnind (sic) parcă din adâncimile spaţiului, câteva stele stinghere şi singuratice, mai apropiate de Pământ.

Belschi opri mişcarea lentă a telescopului şi întări puterea de mărire a lentilelor. Acum, câmpul vizual cuprindea un nor de stele aproape în întregime; era ca o masă densă şi luminoasă, în care nu puteai distinge stele stinghere. În jurul acestei mase roiau, când apropiindu-se, când depărtându-se una de alta, milioane de stele. Zărind această lume de neînchipuit, care nu era cu nimic mai prejos de Soarele nostru, din punct de vedere al dimensiunii şi al strălucirii, Şatrov se simţi copleşit de o puternică deprimare.

— În această direcţie, la o distanţă de treizeci şi cinci de mii de ani lumină [*Ani lumină - unitate de măsură astronomică pentru distante, egală cu numărul de kilometri străbătut de raza de lumină într ’ un an (9,46 înmulţit cu 1012 Km. adică aproape 1013 (10.000 de miliarde) Km.). Astăzi astronomia utilizează ca unitate de măsură a distanţei parsecul, egal cu 3,26 ani lumină. (N. A.)*] se află centrul Galaxiei noastre, explică Belschi. Centrul însuşi nu poate fi niciodată vizibil pentru noi, oamenii. Iată aci, aici la dreapta, o pată întunecată, de dimensiuni uriaşe: aceasta e masa de materie neagră, care ascunde vederii noastre centrul Galaxiei. Dar în jurul acestui centru al Galaxiei se învârtesc toate stelele universului nostru, în jurul lui aleargă şi soarele, cu o viteză de trei sute de kilometri pe secundă. Dacă n ’ ar exista paravanul acela negru, Calea Lactee ne-ar apărea cu mult mai

luminoasă, iar bolta cerului nostru, atât de întunecată în timpul nopţii, ar fi cenuşie... Să trecem însă mai departe...

Telescopul se puse din nou în mişcare.

Şatrov observă că roiurile de stele erau brăzdate de nişte dungi negre, lungi de milioane de kilometri.

— Aceştia sunt norii alcătuiţi din pulberea de culoare închisă şi din sfărâmăturile infime ale materiei, explică Belschi. După cum s ’ a stabilit cu ajutorul unor fotografii făcute pe nişte plăci speciale, numai razele ultraviolete şi infraroşii ale unor anumite stele, pot să-i străbată.

Şatrov rămase uimit, când în lentila telescopului apăru o nebuloasă care atârna în spaţiu, ca un nor sfârtecat de vijelie; semăna cu un rotocol de fum luminos, presărat cu nişte văgăuni negre şi adânci. Deasupra şi în dreapta acestei nebuloase se învolburau nişta fâşii cenuşii şi întunecoase, care se pierdeau în prăpăstiile fără fund ale spaţiului interastral. Te treceau fiorii, când căutai să-ţi imaginezi dimensiunile enorme ale acestui nor, alcătuit din particule infime ale materiei, care reflecta lumina stelelor îndepărtate. Întregul nostru sistem solar s ’ ar fi cufundat fără urme în oricare din văgăunile negre de pe întinsul nebuloasei.

— Să aruncăm acum o privire dincolo de limitele Galaxiei noastre, spuse Belschi.

În câmpul vizual al lentilelor binocularului se făcu un întunerec (sic) adânc. În adâncul nemăsurat, ochii lui Şatrov întâlneau rar, rar de tot, puncte luminoase abia perceptibile; erau atât de slab luminate încât strălucirea lor pierea aproape fără să provoace o senzaţie vizuală.

— Ceea ce vedeţi acum desparte Galaxia noastră de alte grămezi de stele asemănătoare ei. Nu sunt stele, ci nebuloase, lumi întregi de stele, aflate la distanţe incalculabile de planeta noastră. Aci, în direcţia constelaţiei Pegasului, se deschid regiunile cele mai adânci ale spaţiului, cunoscute până astăzi... Şi acum să privim una din cele mai apropiate Galaxii cu dimensiuni şi formă asemănătoare uriaşului nostru sistem astral. Este alcătuită din miliarde de stele de diferite mărimi şi luminozităţi, iar pe întinsul ei se află aceiaşi nori de materie întunecoasă; aceeaşi dungă formată din această materie îi încinge suprafaţa ecuatorului şi e şi ea înconjurată, tot aşa ca şi Galaxia noastră, de aglomerări sferice de stele. Aceasta este

aşa numita nebuloasă din constelaţia Andromedei. Ea este înclinată faţă de noi, aşa că uneori o vedem dintr ’ o parte, iar alteori în plan...

Şatrov văzu un nor abia luminat, de forma unui oval prelung. Privind cu atenţie, el putu să deosebească nişte dungi luminoase aşezate în spirală şi despărţite prin nişte intervale negre.

În centrul nebuloasei se desluşea o masă compactă, luminoasă, formată probabil din aglomerări de stele mai dense, care se contopiseră într ’ un tot ce cuprindea spaţii imense. De la această masă porneau protuberanţe, care se încovoiau în spirală, abia perceptibile ochiului. În jurul ei se întindeau nişte dungi mai rarefiate şi opace, despărţite între ele de nişte cercuri întunecoase; la extremităţile lor şi mai ales în partea inferioară a câmpului vizual, dungile circulare se fărâmiţau într ’ o serie de pete rotunjite.

— Uitaţi-vă! Pe dumneavoastră, ca paleontolog, lucrul acesta trebue (sic) să vă intereseze în mod deosebit! Lumina, care ajunge acum la ochii dumneavoastră a pornit dela această Galaxie acum un milion de ani... Omul nu apăruse încă pe pământ!

— Şi aceasta este una din Galaxiile apropiate! murmură Şatrov îngrozit.

— De sigur! (sic) Noi cunoaştem astăzi Galaxii care se află la distanţe de cinci sute de milioane de ani lumină! Aproape cinci sute de milioane de ani aleargă lumina, cu o viteză de zece trilioane [*Un trilion = O mie de miliarde (N. T.)*] de kilometri pe an! Aţi văzut ast ’ fel de Galaxii în constelaţia Pegasului...

— De neînchipuit! N ’ are niciun rost să mi-o mai spuneţi, deoarece tot nu se pot închipui astfel de distanţe, străbătând abisurile fără de margini şi fără putinţă de a fi măsurate...

Belschi trosni uşor din degete.

— Noi, astronomii, ne orientăm acum în spaţiu cu o mai mare siguranţă, deşi mai sunt multe lucruri pe care nu le putem înţelege. Dar priviţi acum... Telescopul nostru este îndreptat spre nebuloasa Andromedei. Nu departe se află constelaţia Triunghiului: încoace, mai la stânga şi mai jos, spre orizont... Aici se vede nespus de limpede minunata nebuloasă „M-33", Galaxia cea mai apropiată de planeta noastră. Dacă vom întoarce telescopul exact în partea opusă, încolo, către Ursa Mare şi

Câinii de Vânătoare, vom găsi două Galaxii îndepărtate şi abia vizibile... ele corespund aşezării Galaxiilor Andromedei şi „M-33".

Belschi îi mai arătă încă multă vreme lui Şatrov diferite regiuni ale boltei înstelate. În cele din urmă, Şatrov îi mulţumi călduros, căci el, întocmai ca Virgiliu [*Virgiliu - mare poet roman, autorul „Eneidei". Poetul italian Dante, în opera sa „Divina Comedie", l-a înfăţişat pe. Virgiliu ca pe călăuza sa în lumea de dincolo de mormânt. (N. A.)*], îl călăuzise prin spaţiile astrale. Se întoarse în odaia lui şi se culcă, dar nu putu să adoarmă decât într ’ un târziu.

Înaintea pleoapelor coborîte roiau mii de corpuri cereşti, pluteau nori imenşi de aglomeraţii de stele, perdele negre de materie rece şi fulgi uriaşi de gaz luminos.

Şi toate acestea stăpâneau o întindere de bilioane [*Un bilion = un miliard (N. T.)*] şi trilioane de kilometri, fiind împrăştiate într ’ un gol rece şi înspăimântător; erau despărţite de distanţe de neînchipuit, în spaţiul cărora se înscăunase întunerecul (sic) cel mai deplin şi pe care îl străbăteau torente de emanaţii ucigătoare. Stelele sunt nişte enorme condensări de materie, materie presată de forţa gravitaţiei şi care, sub acţiunea acestei presiuni, desvoltă (sic) o înaltă temperatură. Temperatura aceasta înaltă provoacă reacţii atomice în lanţ [*Reacţia atomică în lanţ - reacţia atomică care se desvoltă în substanţe, fără o acţiune externă constantă, ci numai în urma unui impuls iniţial (N. A.)*], care măresc emisia de energie. Pentru ca stelele să-şi poată păstra echilibrul şi să nu explodeze, energia aceasta a lor trebue să fie aruncată în spaţiu, în cantităţi uriaşe, sub formă de căldură, lumină şi raze cosmice [*Razele cosmice - radiaţie extraordinar de dură, ucigătoare chiar, care vine pe pământ din spaţiul interplanetar, dar care este reţinută de straturile superioare ale atmosferei. Procesele atomice care provoacă aceste radiaţii atât de puternice sunt încă necunoscute. (N.A.)*].

Şi în jurul acestor stele, ca în jurul unor uzine de forţe, care lucrează cu ajutorul energiei atomice, se rotesc planetele pe care ele le încălzesc.

Aceste sisteme planetare, împreună cu miliardele de stele izolate şi cu materia întunecată şi răcită, care formează un alt sistem enorm, asemănător cu o roată Galaxică, gonesc cu o

iuţeală vertiginoasă în adâncurile nemăsurate ale spaţiului. Uneori, stelele se apropie între ele, dar apoi se îndepărtează din nou, pentru miliarde de ani, ca nişte corăbii astrale. Iar într ' un spaţiu şi mai vast se găsesc nişte galaxii izolate, asemănătoare şi ele unor corăbii, de astă dată mai mari, care schimbă între ele semnale luminoase în cuprinsul nemărginit al oceanului de întunerec şi frig.

Un sentiment vecin cu groaza puse stăpânire pe Şatrov, când acesta îşi închipui imaginea vie şi clară a universului, cu frigul ucigător şi disperat al vidului în care se află împrăştiate masele de materie incandescentă la temperatură de necrezut şi nu mai puţin ucigătoare. Şatrov îşi închipui distanţele inaccesibile oricăror forţe, durata neverosimilă a proceselor care se petrec acolo şi în care grăunciori de praf, cum ar fi pământul nostru, nu prezintă nicio importanţă. Dar în acelaşi timp, o admiraţie plină de mândrie pentru mintea omenească alunga cumplita imagine a universului astral. Viaţa scurtă şi atât de plăpândă, care poate să existe numai pe planete asemănătoare pământului pâlpâie ca nişte luminiţe mici, undeva prin abisurile negre şi stăpânite de moarte ale spaţiului.

Toată rezistenţa şi forţa vieţii rezidă în organizarea ei extrem de complicată, pe care noi de abia acum începem s ' o înţelegem, organizare dobândită în decursul a milioane de ani de desvoltare (sic) istorică, de luptă între contradicţiile interioare, de nesfârşită primenire a formelor vechi prin altele noi, superioare.

În aceasta constă forţa vieţii, avantajul ei faţă de materia moartă, care participă în mod inert la procesele cosmice şi care nu suferă mari transformări şi nu se perfecţionează. Şi cu toată groaznica duşmănie a forţelor cosmice, viaţa continuă să se desvolte şi dă în cele din urmă naştere la gândire; gândirea pune stăpânire pe forţele naturii, îi analizează legile ei şi învinge cu ajutorul acestora natura însăşi.

Şi pe pământul nostru şi acolo, în adâncimile spaţiului, înfloreşte viaţa, izvor puternic de gândire şi de voinţă, care se va transforma în viitor într ' un torent uriaş, revărsându-se în întreg universul. Torentul acesta va reuni pârâiaşele stinghere şi risipite într ' un imens ocean de gândire. Descoperirea păstrată în cutia lui Tao-Li era cea mai bună garanţie...

Într ' un târziu, Şatrov înţelese că impresiile pe care le

trăise în noaptea aceea, treziseră din nou puterea creatoare a gândirii sale care i se păruse în ultima vreme amorţită.

Hotărî să-şi continue mai departe cercetările, fără să fie înfricoşat de noutatea pe care ar descoperi-o, oricât de neverosimilă ar părea ea.

Ofiţerul secund al vaporului „Vitim" stătea rezemat de. parapetul bordului scăldat de razele soarelui. Marele vapor părea că dormitează pe întinderea verzuie a valurilor care se legănau leneş; sclipirile orbitoare ale luminii, lunecând din oglinda apei, îl vegheau de jur împrejur. În preajmă se înălţa fumul unui vapor englezesc lung şi cu prora ridicată, cu cele două cruci albe ale catargurilor (sic) masive, balansându-se alene.

Marginea de sud a golfului, asemenea unei linii drepte şi negre din pricina umbrei adânci, era întretăiată de spinările roşii, violete, adesea brăzdate de dungi liliachii ale munţilor.

Auzind nişte paşi hotărîţi ofiţerul îşi aruncă privirea spre trapa punţii şi văzu ivindu-se capul masiv şi umerii largi ai profesorului Davîdov:

— Aşa de dimineaţă, Ilia Andreevici?

Clipind din ochi, Davîdov se uită tăcut în depărtările însorite şi apoi se întoarse spre ofiţerul care zâmbea.

— Vreau să-mi iau rămas bun dela insulele Havai... Ce loc plăcut... Plecăm curând?

— „Şeful" e plecat pe ţărm să îndeplinească formalităţile necesare. Altminteri totul e gata... Îndată ce se întoarce căpitanul, plecăm! De-a-dreptul acasă!

Profesorul dădu din cap şi-şi scoase ţigările din buzunar. El gusta din plin şi cu pasiune odihna şi se bucura de zilele de Inactivitate silită, atât de rare în viaţa unui adevărat savant. Davîdov se întorcea din San-Francisco, unde luase parte ca delegat la congresul geologilor şi paleontologilor, cercetătorii trecutului Pământului.

Savantul dorea să se înapoieze în ţară pe un vapor sovietic, iar „Vitim" venise tocmai la timp. Cât de plăcută fusese pentru el această escală pe insulele Havai! Avusese astfel putinţa să cunoască îndeaproape natura acestei ţări, înconjurată de întinderea nemărginită a apelor Oceanului Pacific. Acum, privind în jur, Davîdov îşi simţea sufletul cuprins de o şi mai

mare bucurie, la gândul că foarte curând se va întoarce în patrie. Nenumărate gânduri, care de care mai vrednice de a fi luate în seamă, se adunaseră în mintea lui în aceste zile de cugetare domoală şi liniştită. Idei noi îl frământau, cerându-i imperios a le rosti, a la verifica, a le. confrunta şi desvolta cât mai curând. Dar acest lucru nu-l putea face aici, în cabina vaporului: nu avea la îndemână nici însemnările, nici cărţile şi nici colecţiile necesare...

Davîdov îşi mângâie uşor tâmplele cu vârful degetelor, ceea ce însemna că se aflǎ în încurcătură sau că-i pare rău de ceva...

În dreapta locului - unde se afla colţul ieşit al digului de beton - se deschidea o alee largă de palmieri; coroanele lor bogate, ca nişte pămătufuri alintau reflexe de bronz luminos şi ascundeau în spatele lor casele albe şi frumoase, înconjurate de răzoare de flori. Ceva mai departe, pe un promontoriu, verdeaţa unor mici arbuşti păşea spre apă. În preajma lui se legăna uşor o luntre albastră cu dungi negre; câţiva tineri, băieţi şi fete, lungiţi pe fundul ei, îşi pârjoleau în soarele dimineţii, trupurile svelte şi bronzate; deseori ei se sbenguiau (sic) prin apă, râzând plini de voioşie.

Ochii presbiţi ai profesorului desluşeau prin văzduhul străveziu toate amănuntele ţărmului. Un răzor rotund de flori, în mijlocul căruia se înălţa o plantă ciudată îi atrase luarea aminte. Iii loc de tulpină se ridicau dela pământ, îndesite ca într ’ o perie, nişte frunze argintii, în formă de lame. Deasupra lor, aproape la înălţimea unui om, se ridica o inflorescenţă roşie ca un fus.

— Nu ştiţi ce fel de plantă e asta? îl întrebă el, plin de curiozitate, pe ofiţer.

— Nu ştiu! răspunse cu nepăsare tânărul marinar. M ’ am uitat şi eu la ea, căci am auzit vorbindu-se adeseori că este o raritate... Dar spuneţi-mi, Ilia Andreevici, e adevărat că aţi fost marinar în tinereţe?

— Am fost! Ce importanţă are asta acum? mormăi profesorul posomorât şi nemulţumit că ofiţerul schimbase vorba. Mai bine...

De undeva, de după clădirile aflate în stânga lor, răsună ţiuitul strident al sirenei, care începu să se rostogolească îndată, la nesfârşit, pe întinderea liniştită a apei.

Ofiţerul îşi încordă toată atenţia. Davîdov rămase liniştit, uitându-se cu nedumerire în jur.

Aceeaşi linişte proaspătă a dimineţii plutea pe deasupra orăşelului şi a golfului deschis larg spre depărtarea albastră a oceanului. Profesorul îşi îndreptă privirea spre luntrea tinerilor care se pârjoleau la soare.

O fată oacheşă, de bună seamă o indigenă, se ridică în picioare pe pupa luntrii, făcu un semn cu mâna spre marinarii ruşi şi sări în apă. Florile roşii presărate în ţesătura costumului ei de baie, sparseră oglinda verzuie a apei şi rămaseră îngropate în adâncul ei străveziu. O barcă uşoară, cu motor, trecu spre port, lunecând cu repeziciune. O clipă mai târziu se opri pe chei un automobil; din el coborî căpitanul „Vitim"-ului, care se apucă să alerge îndată spre vapor. Un Şirag de steguleţe, atunci ridicate, fluturară de-a-lungul catargului de semnalizare. Căpitanul se urcă pe puntea de comandă. Abia mai putea să răsufle şi îşi ştergea întruna sudoarea de pe faţă, cu mâneca imaculată a uniformei.

— Ce s ’ a întâmplat? începu ofiţerul secund. N ’ am înţeles acest semn...

— Avral! [*Avral - mobilizare a întregului echipaj pentru o lucrare urgentă. (N.T.)*] strigă cu un glas asurzitor căpitanul. Avral! şi apucă mânerul telegrafului. Sunt gata maşinile?

Căpitanul se aplecă deasupra tubului acustic şi dete câteva ordine scurte:

— Toată lumea pe punte! Închideţi ieşirile! Degajaţi puntea! Desprindeţi otgoanele!

— Russians, what shall you do? [*Ruşilor, ce aveţi de gând să faceţi? (N. A.)*] răsună deodată întrebarea alarmată a megafonului de pe vaporul vecin.

— Go ahead! [*Să mergem în întâmpinare! (N. A.)*] răspunse fără întârziere căpitanul Vitim-ului.

— Well! At full spead! [*Bine! În plină viteză! (N. A.)*] se auzi răspunsul mai liniştit al englezului.

Clipocitul înnăbuşit al apei de sub pupă pătrunse în auz fără veste; corpul „Vitim"-ului se cutremură, iar cheiul pluti agale spre dreapta. Agitaţia de pe punte îl îngrijoră pe Davîdov; îi tot arunca priviri întrebătoare căpitanului, dar acesta, preocupat de manevrarea vaporului, părea că nu mai observă nimic din ceea ce se petrecea în jur.

Sgomotul (sic) valurilor se auzea ca şi înainte; apa era domoală, liniştită, iar pe cerul arzător şi limpede nu se zărea nici urmă de nor.

„Vitim" îşi luă avânt şi porni în largul oceanului, lunecând cu repeziciune.

Căpitanul răsuflă uşurat şi-şi scoase batista din buzunar. Aruncându-şi privirea ageră asupra oamenilor aflaţi pe punte, înţelese că aşteptau cu toţii plini de îngrijorare, lămuririle lui.

— Vine un val uriaş din spre Nord-Est. Cred că singura posibilitate de a scăpa vaporul este să-l înfruntăm în larg, în plină viteză a maşinilor... Cât mai departe de ţărm!

Apoi îşi întoarse privirea spre cheiul care se subţia din ce în ce, părând că apreciază din ochi depărtarea.

Ofiţerul secund, care dispăruse într ’ o clipă de pe puntea de comandă, pentru a supraveghea manevrele de pe punte, se ivi din nou, cu chipul roşu de emoţie.

Privind peste prora vaporului, Davîdov văzu un şir de valuri mari, care se îndreptau spumegând, spre ţărm. În urma lor, aidoma grosului unei armate, care urmează detaşamentele sale de avangardă, înainta ameninţător, ştergând luciul albastru ce acoperea oceanul în depărtare, creştetul neted al unui uriaş val cenuşiu.

— Echipajul să se ascundă în cală! ordonă căpitanul, apăsând brusc pe mânerul telegrafului.

Cele dintâi valuri creşteau pe măsură ce se apropiau de ţărm, înălţându-se ca nişte coame. Prora „Vitim"-ului se smuci pe neaşteptate, se ridică o clipă deasupra apei şi apoi se afundă de-a-dreptul sub creasta valului următor. O plesnitură moale şi grea sgudui (sic) parapetul punţii de comandă, de care Davîdov îşi încleştase mâinile. Puntea vaporului se cufundă sub apă; în faţa punţii de comandă se ridică un nor de stropi strălucitori, ca o perdea de ceaţă. O clipă mai târziu, bordul „Vitim"-ului ieşi de sub apă şi prora lui se ridică iarăşi deasupra valurilor. Puternicile maşini se cutremurau undeva, în adâncul calei, împotrivindu-se cu disperare puterii valurilor, care opreau vaporul şi căutau să-l poarte spre ţărm, ca să-l sfărâme de pieptul vârtos al pământului.

Pe creasta valului uriaş, care se ridica în văzduh cu un geamăt înspăimântător, devenind tot mai abrupt, nu se zărea nicio pată de spumă. Peretele de apă masiv şi de nepătruns

înainta cu o iuţeală vertiginoasă; luciul lui opac îi aminti lui Davîdov de povârnişurile stâncilor de bazalt din munţii din Primorie. Greu ca şi bazaltul, valul se înălţa tot mai sus, ascunzând cerul şi soarele; creştetul lui din ce în ce mai ascuţit se. Înălţase acum deasupra catargului din faţă al „Vitim"-ului. Un întunerec din ce în ce mai înfiorător se lăsa în prăpastia adâncă şi neagră dela poalele muntelui de apă, în care vaporul luneca, părând că-şi primeşte cu resemnare lovitura de moarte.

Oamenii aflaţi pe puntea de comandă îşi plecară capetele fără să vrea, înfricoşaţi de furia deslănţuită a elementelor naturii; muntele de apă era gata să se prăbuşească peste ei. Vaporul se smuci ca într ’ un spasm, oprit din goana sa spre ocean. Cei şase mii de cai putere, care învârteau elicea, scrâşneau neputincioşi, înfrânţi de puterea aceea fără de seamăn...

Prima smucitură îi înghesui pe toţi în peretele parapetului, strivindu-i. Nu trecu nicio clipă şi apa năvăli mugind pe punte, prăbuşindu-se de undeva din înalt, orbindu-i şi asurzindu-i.

Încleştându-şi mâinile din toate puterile de bara parapetului, pe jumătate sufocat, Davîdov simţi în tot corpul scrâşnitul vaporului; îl simţi aplecându-se pe partea stângă a bordului, apoi îndreptându-se, aplecându-se pe partea dreaptă, îndreptându-se iarăşi şi ridicându-se totodată din vâltoarea care-l înghiţise. Încetul cu încetul vaporul urca spre suprafaţa apei. Pe neaşteptate ieşi din prăpastia cenuşie şi învolburată, spre cerul liniştit şi strălucitor.

Mugetul asurzitor încetă brusc. De pe creasta valului uriaş se vedea acum întinderea neţărmurită a apei. Vaporul o porni lin, odihnindu-şi prora pe spinarea puternică şi îndreptându-se odată cu el spre ţărm. Noi şiruri de valuri veneau din spre larg, dar faţă de monstrul învins, ele nu mai păreau atât de înspăimântătoare. Căpitanul se scutură de apă şi strănută mulţumit. Davîdov, ud leoarcă, abia îşi şterse ochii şi văzu în dreapta vaporul englez dispărând sub valuri; pe neaşteptate, ca şi cum şi-ar fi adus aminte de ceva, se repezi spre capătul punţii, luptându-se cu haina udă şi lipită de corp, care-i stânjenea mişcările. De acolo se desluşea limpede cheiul şi oraşul lăsat în urmă. Savantul văzu cu groază valul uriaş devenit mai uriaş în apropierea ţărmului, văzu cum peretele acela mişcător de apă ascunse din faţa privirii, verdeaţa grădinilor,

căsuţele albe ale oraşului, contururile drepte şi hotărîte ale cheiurilor...

— Al doilea! Al doilea! strigă ofiţerul secund în urechea lui Davîdov.

Într ’ adevăr, un alt val uriaş venea cu o repeziciune fulgerătoare spre vapor. Apropierea lui nu fusese observată la vreme; părea că valul uriaş se furişase tiptil, izbucnind deodată din fundul oceanului.

Muntele de apă rotunjit se înălţă cu un vuiet năprasnic, descătuşându-şi parcă furia cumplită pe care o îngrămădise într ’ însul de mult. Vaporul ţintuit locului din nou, se cutremură ca în spasme sub apăsarea lui. Muntele ucigător de apă lunecă dincolo de pupă, iar şirul valurilor mai mici, care îl însoţeau, se ridicară în faţa vaporului. După două-trei clipe de răgaz, un al treilea val uriaş se înălţă pe întinsul apei. De astă dată, maşinile ascultând comenzile căpitanului transmise prin telegraf, porniră la timp în „*marche arrière*", iar smucitura fu mai slabă şi vaporul se ridică mai uşor, pe creasta imensă a valului.

Lupta cu valurile acelea misterioase, ivite din senin, în ciuda timpului frumos şi însorit, mai ţinu aproape un ceas.

Spălat de sus până jos, cu foarte puţine şi neînsemnate stricăciuni, „Vitim"-ul se legănă încă multă.vreme deasupra spinărilor domoale ale apei, până când căpitanul se încredinţa că primejdia trecuse şi dădu comanda de întoarcere în port.

Trecuseră numai două ceasuri, de când Davîdov admirase de pe puntea de comandă frumosul orăşel de pe malul golfului. Acum ţărmul era de nerecunoscut- Grădinile de flori şi aleele (sic) drepte dispăruseră. Mormane de bârne, bucăţi de acoperişuri şi sfărâmături amestecate cu cioturi desfrunzite arătau locul pe care se ridicau, cu puţin mai înainte, casele de pe litoral. Păduricea deasă dela marginea golfului, în preajma căreia se sbenguiseră în apă tinerii aceia plini de voie bună, se transformase într ’ o paragină mlăştinoasă, cu cioturi rare şi despicate.

Cele câteva case mai mari, clădite din piatră, care străjuiau încă de-a-lungul cheiului, priveau mohorîte prin orbitele întunecate ale ferestrelor smulse. În faţa lor, îngrămădite de-a valma, zăceau căsuţele şi gheretele de pe ţărm, dărâmate şi purtate de puhoi. În stânga, pe asfaltul străzii, svârlite în neştire, se aflau tot felul de obiecte casnice.

Un remorcher uriaş, culcat pe o rână, încununa mormanul de sfărâmături, ca un monument ridicat în cinstea forţelor cumplite ale oceanului şi biruinţei lor.

De-a-lungul straturilor de nisip proaspăt depuse, şerpuiau pârâiaşe de apă sărată, care răspândeau mii de sclipiri în razele soarelui. Pe chipurile oamenilor care scormoneau printre ruine, căutându-i pe cei pierduţi sau salvându-şi resturile avutului, citeai jalea şi groaza. Cu sufletul sguduit de cele pe care le văzuseră, marinarii sovietici se strânseră tăcuţi pe punte şi priveau posomoriţi spre ţărm; ei nu se mai puteau bucura nici măcar de propria lor salvare. Îndată ce „Vitim" ancoră lângă cheiul de beton, nevătămat de valuri, căpitanul adresă echipajului un apel, cerându-le oamenilor săi săi vină în ajutorul băştinaşilor. Curând, pe bord nu mai rămăseseră decât santinelele.

Davîdov şi întreg echipajul se reîntoarseră pe punte abia la căderea nopţii. Fără să scoată o vorbă, se spălă şi îşi bandajă mâna rănită; apoi se plimbă multă vreme pe punte pufăind din ţigară.

La ora fixată, profesorul se îndreptă spre prora vasului, unde urma a-şi rosti conferinţa. Insula ce avusese atât de suferit de pe urma groaznicelor valuri, nu dispăruse încă de după orizont, când se înfăţişă în faţa lui Davîdov, mecanicul secund, preşedinte al comitetului de pe vas, rugându-l să „explice băieţilor ce-a fost". Profesorul nu ţinuse niciodată conferinţe în împrejurări atât de neaşteptate. Conferinţa urma să aibă loc chiar pe punte. Auditoriul se îngrămădise lângă prima cală; unii dintre marinari şedeau jos, alţii în picioare, alţii lungiţi, iar Davîdov îşi sprijinea mâinile pe macaraua învelită cu husă, ca pe un pupitru. Oceanul, stăpânit acum de o linişte deplină, nu mai punea niciun fel de piedeci în calea vaporului, care se îndrepta spre patrie. Profesorul vorbi marinarilor despre Oceanul Pacific, uriaşa depresiune de pe suprafaţa pământului, care este umplută cu cea mai mare masă de apă de pe planetă. În apropierea continentelor, această depresiune este încercuită de lanţuri de încreţituri uriaşe ale scoarţei, care se înalţă de pe fundul celor mai adânci depresiuni, cu o pantă lină. Toate lanţurile insulelor Aleutine, Japoneze, Sonde, reprezintă tocmai aceste încreţituri care se formează chiar în momentul de faţă.

Formarea încreţiturilor continuă neîncetat; vârful fiecărei încreţituri reprezintă una din insulele amintite, şi fiecare încreţitură se ridică tot mai sus, uneori cu o viteză de doi metri pe an, aplecându-se în acelaşi timp tot mai mult spre centrul oceanului.

„Închipuiţi-vă, continuă profesorul, că pentru o clipă, apa oceanului s ’ ar retrage undeva... Atunci, în locul insulelor aţi vedea lanţuri de munţi înalţi, aplecaţi spre centrul oceanului şi atârnând ameninţător deasupra depresiunilor, ca nişte valuri solidificate. Povârnişul opus, îndreptat spre continent, deşi mai puţin abrupt, formează şi el o depresiune destul de adâncă, umplută de mare. Astfel este de pildă Marea Japoneză. De-a-lungul povârnişurilor îndreptate spre continent sunt aşezate lanţurile vulcanice. Presiunea şi temperatura din interiorul încreţiturilor este atât de puternică, încât topeşte rocile din centrul lor, iar acestea sbucnesc (sic) înafară prin diferite crăpături, sub formă de lavă topită. Depresiunile din partea oceanului se lasă tot mai adânc sub presiunea bazei încreţiturilor, iar de-a-lungul lor se formează centrele marilor cutremure.

Unul din aceste cutremure a fost cauza nenorocirii de ieri. Undeva, probabil în depresiunea insulelor Aleutine, la baza lor sub presiunea încreţiturilor, o porţiune din fundul oceanului s ’ a lăsat în adânc, provocând un puternic cutremur submarin. Sguduitura (sic), fie că era una sau mai multe, a provocat formarea unui val uriaş, care s ’ a rostogolit pe ocean, spre Sud, la mii de mile depărtare de locul apariţiei sale, atingând peste câteva ore, insulele Havai. În largul mării, valul acesta ar fi trecut neobservat pentru „Vitim-ul" nostru, diametrul valului fiind atât de mare - - (aproximativ 150 de kilometri) - încât ridicarea vaporului până la punctul extrem; al înălţimii lui nu s ’ ar fi resimţit. Cu totul altfel se prezintă situaţia în apropiere de uscat. Când această masă de apă care se rostogoleşte pe ocean, întâmpină un.obstacol, ea se ridică, creşte şi se prăbuşeşte pe ţărm cu o forţă de neînchipuit. Dar ce să mai vorbim, aţi văzut doar cu toţii dezastrul provocat de valul acesta! De aceea forma şi caracterul valului sunt determinate de sedimentele.submarine de lângă ţărm.

Asemenea valuri nu sunt chiar atât de rare în oceanul Pacific, tocmai fiindcă aici iau naştere procesele de formare a

încreţiturilor actuale ale scoarţei pământului .. În ultimii 120 de ani insulele Havai au avut de suferit de douăzeci şi şase de ori năvala valurilor. Aceste valuri veneau din toate părţile - şi din spre insulele Aleutine, cum au fost cele de eri, şi din spre insulele Japoneze, Camciatca (sic), Filipine, Solomon, şi din spre America de Sud şi chiar din spre Mexic. Ultimul val a fost cel din Noembrie 1938. Viteza medie cu care înaintează valurile a fost calculată în mod aproximativ, la trei sute până la cinci sute de noduri..."

Marinarii ascultau cu interes, punându-i o mulţime de întrebări; conferinţa ar fi durat câteva ceasuri, dacă schimbul gărzilor n ’ ar fi împrăştiat adunarea. Profesorul, cufundat în gânduri, se plimbă încă multă vreme, la umbra prelatei; din când în când se încrunta şi mişca din buze.

Nimicirea frumoasei insule într ’ o singură clipă, lăsase o urmă adâncă în sufletul savantului. Aproape toate întrebările pe care i le puseseră marinarii, ţinteau oarecum acelaşi obiectiv ca şi propriile sale gânduri. Ar trebui să se ştie nu numai cum se petrece această formare de încreţituri în Oceanul Pacific, dar şi cauza care le dă naştere. Oare ce cauză provoacă acolo, în adâncul pământului aceste puternice mişcări lente, formând încreţiturile care strivesc roci de o grosime enormă, împingându-le tot mai mult spre suprafaţa scoarţei? Cât de puţine cunoştinţe avem despre adâncurile planetei noastre; despre compoziţia materiei de acolo, despre procesele fizice şi chimice, care se petrec sub presiunea a milioane de atmosfere, dedesubtul rocilor de o grosime de mii de kilometri şi de o compoziţie necunoscută!

Ar fi deajuns să aibă loc neînsemnate regrupări moleculare, o neînsemnată creştere a volumului acestor mase de neînchipuit, pentru ca pe pojghiţa subţire a scoarţei pământului, pe care o cunoaştem, să se producă deplasări enorme, pentru ca scoarţa să fie sfărâmată în bucăţi şi ridicată la înălţimi de zeci de kilometri. Totuşi, noi ştim că lucrul acesta nu se întâmplă şi că substanţa din interiorul planetei se află într ’ o stare liniştită, de echilibru.

Numai din timp în timp, la intervale de milioane de ani, rocile se înmoaie, formând nişte benzi sau brâuri, se încreţesc topindu-se şi, în parte revărsându-se în erupţii vulcanice. Pe urmă, toată această masă încreţită, care suferă o presiune

enormă, izbucneşte la suprafaţa scoarţei, sub forma unui val uriaş de pământ.

Sub acţiunea apei şi a atmosferei, valul acesta se transformă într ’ un sistem de văi şi lanţuri de munţi, formând ceea ce numim regiuni muntoase.

Ceea ce e uimitor, este faptul că aceste focare vulcanice şi zonele de încreţire ale rocilor se găsesc la adâncimi relativ mici, abia la câţiva zeci de kilometri dela suprafaţa pământului; înţelegem acest lucru, dacă ştim că centrul planetei noastre este acoperit de un strat de trei mii de kilometri grosime, care, după toate probabilităţile, se găseşte într ’ o stare de linişte continuă.

Davîdov se apropie de bordul vaporului, încercând parcă să străbată cu gândul grosimea apelor oceanului şi fundul lui, pentru a ghici ce se întâmplă la şasezeci de kilometri în adânc...

„Materia solidă răcită a planetei noastre este formată din elemente chimice stabile, care nu se descompun - cele nouăzeci şi două de „cărămizi" din care e construit tot universul.1 Aci pe pământ, aceste elemente sunt stabile şi invariabile, spre deosebire de stele, unde au loc procese de trecere a elementelor dela forma nestabilă la cea stabilă, şi reacţii atomice în lanţ, cu emiterea unor cantităţi enorme de energie - căldură, lumină şi alte radiaţii - tot atât de puternice. Dar dacă în masa substanţei răcite a pământului au mai rămas elemente nestabile, tăciuni ai unor procese de transformări atomice din trecutul îndepărtat, din epoca aceea, când planeta noastră era ea însăşi un glob de materie astrală incandescentă? Aceste elemente sunt dispersate şi de aceea rămân inactive până când nu se formează - prin nesfârşitele transmutaţii şi regrupări ale substanţei - aglomeraţii suficient de mari de elemente cu mare greutate atomică, cum sunt uraniul, toriul sau alte elemente nestabile, încă necunoscute care.se descompun uşor.

După cum ştim, numai în cazul acesta se pot desfăşura reacţii puternice de desagregare în lanţ, care emit cantităţi enorme de energie, dislocând porţiuni întregi din scoarţa pământului.

Deci, forţele necunoscute care puii în mişcare scoarţa pământului, sunt numai un ecou al transformărilor atomice suferite de substanţa astrală, stinsă în trecutul extrem de îndepărtat. Dar dacă aşa stau lucrurile, dâcă formarea munţilor

de pământ se datoreşte reacţiilor atomice dela mari adâncimi, atunci putem nutri speranţa că în viitor vom pune stăpânire pe aceste focare de reacţii atomice. Să le căutăm pe lângă munţii formaţi din încreţiturile scoarţei şi în regiunile vulcanice, de pildă, chiar în Oceanul Pacific... Este posibil ca în momentul când la mari adâncimi are loc cea mai mare desvoltare a reacţiilor în lanţ, la suprafaţă să erupă puternice radiaţii care ne ajută să găsim regiunea desagregării atomice.

Dar, în cazul acesta, în epocile geologice trecute, aceste radiaţii puteau să exercite o mare influenţă asupra populaţiei vii a planetei, în locurile unde avea loc formarea încreţiturilor şi a munţilor".

Davîdov îşi aduse aminte de grămezile uriaşe de fosile ale reptilelor dispărute, cu studierea cărora se ocupase în Asia Centrală, căutând în zadar să] dea o explicaţie satisfăcătoare acestei îngrămădiri de fosile a milioane de reptile, în unele şi aceleaşi locuri.

Cu instinctul savantului, Davîdov simţi importanţa presupunerilor sale.

Cufundat în gânduri, nici nu băgă de seamă cum trecu timpul. Uitându-se din întâmplare la ceas, înţelese că pierduse masa şi lăsă să-i scape o înjurătură.

Capitolul II. IMIGRANŢI ASTRALI

Şatrov se opri în faţa uşii. Pe tăbliţa de sticlă scria: „Şeful secţiei, profesor I. A. Davîdov". Trecu dintr ’ o mână într ’ alta o cutie mare, zâmbi cu şiretenie şi bătu cu putere în uşă. O voce joasă şi puternică, trădând nemulţumirea, strigă: „Intră!" Şatrov păşi înăuntru cu graba lui de totdeauna, puţin adus din spate şi cu ochii strălucindu-i pe sub sprâncene.

— Asta-i bună! strigă Davîdov, sărind în sus şi părăsind manuscrisul pe care îl cercetase până atunci. Nici nu mă aşteptam să te văd! De câţi ani nu ne-am mai întâlnit, dragă prietene!

Şatrov puse cutia pe masa biroului. Cei doi prieteni se îmbrăţişară îndelung, plini de bucuria revederii.

Uscăţiv, de statură mijlocie, Şatrov părea în preajma masivului Davîdov şi mai scund. Cei doi prieteni prezentau multe contraste. Davîdov, de statură uriaşă şi o construcţie atletică, părea mai domol şi mai blând, spre deosebire de prietenul său nervos, iute şi cam ursuz. Chipul lui Davîdov, cu nasul ascuţit, cu fruntea proeminentă sub pletele dese, nu semăna întru nimic cu chipul lui Şatrov. Numai ochii lor, luminoşi, limpezi şi pătrunzători, aveau într ’ înşii ceva asemănător, care nu se zărea la prima vedere. Ochii celor doi prieteni exprimau aceeaşi gândire şi voinţă încordată.

Davîdov îl pofti să ia loc, îşi aprinseră ţigările şi apoi începură să-şi împărtăşească unul altuia impresii adunate de-a-lungul atâtor ani, pe care nu şi le spuseseră în scrisori. În cele din urmă, Davîdov mângâie tâmplele cu vârful degetelor, scoase din buzunarul pardesiului un pachet destul de voluminos, îl desfăcu şi-l puse în faţa lui Şatrov.

— Ascultă, Alexei Petrovici, ia şi mănâncă... Să nu zici nu! strigă din senin Davîdov, văzând gestul lui Şatrov de împotrivire. Amândoi izbucniră în râs.

— Întocmai ca în 1940! se înveseli Şatrov. Iar ai uitat să mănânci! Într ’ o bună zi ai s ’ o păţeşti!

Davîdov se porni să râdă în hohote:

— O păţesc, dacă mă întorc cu pachetul acasă. Poftim, fă-mi cinstea „ca în 1940"!

— Acu ’ îl dăm gata, îl încredinţă Şatrov făcând un semn

cu mâna. Păzea!

— Păi cum altfel... iar acest „păzea" de pe vremuri! Nici nu ştii câtă plăcere îmi face să-l aud din nou!... ascultă, Alexei Petrovici, aş vrea să mergem odată la muzeu. Am să-ţi arăt nişte noutăţi foarte interesante... Am şi o lucrare pentru dumneata...

— Nu, Ilia Andreevici, eu sunt acela care îţi voi aduce la cunoştinţă lucruri foarte importante... Trebue să chibzuim bine împreună... e nevoie de capul dumitale, pentru că lucrează bine şi fără greş...

— S ’ auzim! spuse Davîdov, trecându-şi degetul pe ultimul rând al manuscrisului şi împăturind foile. A propos... scrisoarea dumitale am primit-o acum o săptămână şi nu m ’ am învrednicit încă să-ţi răspund... Dar nu-ţi îngădui...

— Nu îngădui să-ţi împărtăşesc păsurile mele? Treceam printr ’ un impas, căuta să se desvinovăţească Şatrov, întrucâtva stânjenit. Mi-am însuşit un principiu filosofic, acela al dumitale, care mi-a ajutat de multe ori... Dar pentru a-l aplica, trebue să ai oarecare putere de voinţă... Se întâmplă uneori să fii mai slab...

— Ce principiu? întrebă nedumerit Davîdov.

— Constă numai din trei cuvinte magice: „nu face nimic". Foarte des îmi lipsea acest „nu face nimic" al dumitale din anii de război...

Davîdov râse din toată inima şi răsuflând anevoie, spuse:

— Într ’ adevăr „nu face nimic"! Vom lucra mai departe... Negreşit, uneori este nespus de greu... Ştiinţa noastră e foarte complicată, ai de făcut şi săpături, colecţii uriaşe, o prelucrare minuţioasă a materialului... iar colaboratorii sunt puţini, prea puţini. Deseori eşti nevoit să-ţi pierzi timpul aproape fără rost, ocupându-te de fleacuri... Dar parc ’ aveai să-mi spui ceva important şi eu am abătut firul vorbei...

— Vom avea o discuţie cu totul neobişnuită. Mă aflu în stăpânirea unui lucru atât de neverosimil, încât n ’ am cutezat să-i vorbesc nimănui despre asta, în afară de dumneata...

De astă dată, Davîdov era acela care dădea semne de nerăbdare. Şatrov zâmbi şiret, ca atunci când intrase în birou, desfăcu pachetul şi scoase la iveală o cutie cubică, făcută dintr ’ un carton galben, împodobită cu nişte litere chinezeşti şi presărată cu tot soiul de ştampile poştale.

— Îţi aminteşti de Tao-Li, Ilia Andreevici?

— Cum să nu! Este tânărul paleontolog chinez, foarte capabil, asasinat în 1940 de bandele fasciste, pe când se întorcea din expediţie. A căzut pentru China liberă!

— Întocmai! Eu am descris unele din materialele sale şi eram în corespondenţă cu el. Tao-Li se pregătea să vină să mă vadă... Dar nu ne-a fost dat să ne întâlnim! oftă Şatrov. Pe scurt, din ultima sa expediţie, mi-a trimis un colet cuprinzând un obiect extrem de curios. Coletul e aici pe masa dumitale. E însoţit de o scurtă notă, cu promisiunea unei scrisori amănunţite... N ’ a mai ajuns însă să mi-o scrie… A fost ucis în Sâciuan, în drum spre Ciun-Tin...

— Dar unde anume a fost Tao-Li în expediţie? întrebă Davîdov.

— În provincia Sican.

— Ehei! Pătrunsese departe... O clipă… este un nod muntos la capătul de răsărit a! curburii munţilor Himalaia, care se aflǎ între această curbură şi munţii Sâciuan… Păi ăsta e vestitul Cam, unde ar fi vrut să plece Prjevalischi… Ce nu găseşti acolo!

Şatrov îşi privi prietenul cu admiraţie.

— Ehei, nu m ’ aş lua la întrecere cu dumneata în materie de geografie! Eu cu harta în mână şi abia pot să mă descurc… Cam, este partea de Nord-Vest a Sicanului, şi, de altfel, Tao-Li făcea cercetări tocmai în Cam, la Est, în regiunea Eni-Da.

— E limpede… cum nu se poate mai limpede! Arată-mi, să văd ce obiect o mai fi şi ăsta. De acolo te poţi aştepta la orice!

Şatrov scoase la iveală din cutie un obiect înfăşurat în câteva foiţe de hârtie subţire. După ce desfăcu hârtia foşnitoare, îi întinse lui Davîdov o bucată tare de os-fosilă, care, la prima vedere, părea să nu aibă nicio formă precisă.

Davîdov cercetă piesa grea, de un cenuşiu-deschis, întorcând-o când pe o parte, când pe alta şi spuse:

— Este o bucată din partea de la ceafă a unui craniu de dinosaur [Dinosaur - Grupă de reptile care au populat Pământul în timpul erei mezozoice adică acum 80-150 milioane de ani. (N. A.)] răpitor, de dimensiuni uriaşe. Dar ce găseşti atât de deosebit într ’ însa?

Şatrov nu spuse o vorbă. Davîdov cercetă încă odată osul şi scoase deodată o exclamaţie înnăbuşită. Aşeză piesa fosilă pe

masa biroului, scoase în grabă dintr ’ o cutie galbenă şi lustruită o lupă binoculară, desfăcu stativul şi fixă tubul. Umerii lui largi se aplecară deasupra aparatului. Îşi apropie ochii de ocularul dublu, iar cu mâinile sale mari potrivi sub lupă osul dinozaurului, strângându-l puternic. În birou se făcu o linişte desăvârşită. Şatrov aprinse un chibrit. Îndată, Davîdov îşi ridică ochii, holbaţi de uimire.

— De necrezut! Nu pot găsi nicio explicaţie. Craniul este străpuns în partea cea mai groasă a osului. Gaura este aşa de îngustă, încât nici nu poate fi vorba că ar fi fost făcută de cornul sau de dintele unui animal oarecare. Chiar dacă presupunem că aceasta ar fi fost o boală - necroză, caria oaselor - atunci marginile ar fi purtat urme de modificări patologice. Hotărît, această gaură este făcută prin străpungere! Osul viu a fost străpuns! Fără îndoială. Ambii pereţi ai craniului au fost străpunşi ca de un glonte. Dacă n ’ ai socoti-o drept o aiureală, aş spune că osul a fost străpuns de un glonte... Adică, nu! Gaura nu este rotundă - e o crăpătură îngustă, ovală, de parcă ar fi fost tăiată şi umplută ulterior, în procesul de pietrificare a osului, cu un fel de rocă moale.

Davîdov împinse brusc stativul binocularului.

— Întrucât până acum n ’ am avut niciodată halucinaţii, iar în clipa de faţă nu mai încape îndoială că sunt treaz, pot să spun numai atât: e un caz ciudat! Un caz inexplicabil.

El se uită cu răceală la Şatrov, care scoase din cutie un al doilea pachet. Din nou se auzi foşnetul hârtiei.

— Nu vreau să te contrazic, rosti Şatrov cu glas tărăgănat, e într ’ adevăr un caz extraordinar, şi, poate, după o bună chibzuială, s ’ ar putea găsi chiar mai multe explicaţii. Dar un al doilea caz asemănător cred că te va face să nu mai stai la îndoială. Iata şi cel de al doilea caz - păzea!

Pe birou, în faţa lui Davîdov, apăru un alt os plat, cu marginile ştirbite.

Davîdov, care se vede că trăsese prea adânc în piept fumul de ţigară, se înroşi şi începu să tuşească.

— O bucată din omoplatul stâng al dinozaurului răpitor, spuse Şatrov, aplecându-se peste umărul prietenului său. Dar nu al aceluiaşi animal căruia îi aparţinuse craniul. Acesta era un exemplar mai bătrân şi mai mare...

Davîdov dădu afirmativ din cap, fără să-şi ridice ochii de

pe mica gaură ovală ce străbătea placa de os, un rest de omoplat al puternicei reptile.

— E acelaşi lucru, acelaşi lucru! şoptea Davîdov emoţionat, pipăind cu degetul marginile găurii misterioase.

— Şi acum să vedem nota lui Tao-Li, continuă metodic Şatrov, abia stăpânindu-şi satisfacţia şi bucuria.

El care trecuse deja prin emoţiile provocate de această descoperire sguduitoare, putea să-şi păstreze mai uşor sângele rece.

În locul graiului lin, rusesc răsunau acum în cabinet, cuvinte englezeşti sacadate. Şatrov citi domol comunicarea scurtă a tânărului savant ucis:

,,...La patruzeci de mile spre Sud de Eni-Da, în sistemul afluenţilor de pe stânga Mecongului, am dat de o depresiune largă, ocupată astăzi de valea pârâului Cju-Cje-Ciu. Depresiunea aceasta este acoperită pe toată întinderea cu un strat de lavă terţiară.

Acolo unde defileul fluviului taie până la fund învelişul de lavă, se poate vedea că grosimea lui este de numai treizeci de picioare. Sub el se află gresii poroase, care conţin nenumărate oase de dinozauri; printre acestea am descoperit nişte mostre, care aveau diferite leziuni ciudate. Două din aceste mostre vi le trimit odată cu nota de faţă. Sunt atât de uimit de descoperirea mea, încât am nevoie numai decât de o confirmare care să mă încredinţeze că aici nu e vorba de nicio eroare. Leziunile nu sunt toate de acelaşi fel. Sunt piese, în care o parte din os pare a fi retezată de un cuţit enorm şi tot atât de neîndoios este că tăietura a fost.făcută pe osul viu, înainte de pieirea animalului, în chiar momentul morţii lui. Eu duc cu mine la Ciun-Ţin mai mult de treizeci de mostre, adunate din diferite locuri ale văii, unde am descoperit un mare număr de fosile de dinozauri şi chiar schelete întregi. Fiecare mostră poarta o etichetă cu datele precise ale locului unde a fost găsită.

Sunt atât de grăbit să vă trimit acest colet, încât n ’ am avut timp să vă scriu o scrisoare amănunţită. Voi face acest lucru de îndată ce mă voi întoarce acasă la Sâciuan".

Şatrov tăcu.

— Asta-i tot? întrebă Davîdov nerăbdător.

— Tot! Pe cât de mare e însemnătatea descoperirii sale, pe atât de scurtă e nota!

— Puţină răbdare, Alexei Petrovici! Lasă-mă să-mi revin în fire... mi se pare că visez... Să stăm liniştiţi şi să judecăm. În capul meu s ’ a încurcat totul... sunt buimăcit pe de-a ’ ntregul!

— Te înţeleg foarte bine, Ilia Andreevici. Trebue să recunoaştem că pentru a trage concluzii dintr ’ un fapt ca acesta i se cere savantului o mare îndrăsneală. El ar însemna spulberarea tuturor concepţiilor de până acum. În lucrările mele eu nu sunt atât de îndrăsneţ ca dumneata, dar uite, aci şi dumneata ai dat înapoi...

— Bine! Hai să chibzuim lucrurile cu curaj, mai ales că suntem singuri şi nu e nimeni care să-şi închipue că două balene paleontologice s ’ au scrântit la cap... Asta ca să nu spunem altceva mai rău. S ’ o pornim! Aşa dar aceşti dinozauri răpitori au fost ucişi cu o armă puternică, necunoscută nou. Capacitatea de pătrundere a acestei arme, după cum se vede, depăşeşte până şi puternicele noastre arme din ziua de azi. O astfel de armă putea fi făcută numai de către o fiinţă gânditoare, care se afla pe o înaltă treaptă de cultură. E just?

— Indiscutabil. Prin urmare, un om! adăugă Şatrov.

— Întocmai. Dar aceşti dinozauri au trăit în perioada cretacică [*Perioada cretacică - ultima perioadă a erei mezozoice, care a ţinut aproape 60 milioane ani şi s ’ a terminat cu 60 milioane de ani înaintea erei noastre. (N. A.)*], deci cu aproximativ şaptezeci de milioane de ani în urmă. Toate datele ştiinţei noastre, care nu pot fi contestate şi nici puse la îndoială, ne spun că omul a apărut pe pământ, ca una din ultimele verigi ale marelui lanţ de desvoltare a lumii animale, mai târziu cu şaizeci şi nouă de milioane de ani. Şi până când ultima şi cea mai superioară specie a omului a învăţat să gândească şi să muncească, au trecut multe sute de mii de ani... În tot acest timp omul a trăit într ’ o stare animalică...

Omul n ’ a putut să apară mai devreme, iar omul înarmat cu tehnică, cu atât mai puţin. Este cu totul exclus... Prin urmare, nu ne putem opri decât la o singură concluzie: cei care i-au ucis pe aceşti dinozauri, nu s ’ au născut pe Pământ. Ei au venit dintr ’ o altă lume...

— Da, dintr ’ o altă lume, susţinu cu tărie Şatrov. Şi eu am...

— O clipă! Până acum totul e limpede. Dar mai departe lucrurile devin neverosimile. Ultimele succese ale astronomiei şi

astrofizicei au schimbat vechile concepţii. S ’ au scris multe romane pe tema celor veniţi din alte lumi. Într ’ adevăr, afirmaţiile cele mai recente ale celor mai mulţi dintre savanţi, după care sistemul nostru planetar este un fenomen excepţional, sunt respinse în ziua de astăzi. Acum avem suficiente motive să presupunem că multe stele au sisteme planetare proprii, întrucât numărul stelelor din univers este nesfârşit, iar numărul sistemelor planetare de asemenea. Prin urmare, a socoti, mai departe, că viaţa pe planeta noastră este un drept care aparţine în exclusivitate Pământului, este o greşeală. Se poate afirma cu tărie că oriunde în univers există viaţă. Cu aceeaşi tărie se poate afirma că pretutindeni, viaţa parcurge drumul desvoltării evolutive şi prin urmare, apariţia fiinţelor cugetătoare este posibilă oriunde. Totul este exact până aci. Dar, în acelaşi timp, noi ştim că distanţele până la cele mai apropiate stele cu sisteme planetare sunt neînchipuit de mari. Atât de mari încât pentru a fi străbătute este nevoie de sute şi mii de ani de sbor (sic), cu viteza luminii, adică 300.030 km. pe secundă. O fiinţă vie, care e o materie organizată, extrem de fragilă, nu poate suporta o asemenea iuţeală. Iar în sistemul nostru planetar, în afară de pământul nostru, doar Marte şi Venus mai oferă speranţe. Dar şi aceste speranţe sunt slabe. Planeta Venus are o temperatură prea ridicată, se roteşte încet, iar atmosfera ei este densă şi lipsită de oxigen. Cu greu s ’ ar putea desvoltă aici viaţa, iar existenţa fiinţelor cugetătoare, cu o înaltă cultură, este cu desăvârşire exclusă. La fel şi în Marte. Atmosfera este extrem de rarefiată, e prea puţină căldură şi dacă există viaţă, ea există în forme sărăcăcioase, primitive. N ’ avem nicio îndoială: acolo nu există energia necesară pentru desvoltarea vieţii, energie care a putut crea omul pe pământul nostru. Nu mai vorbesc de planetele mari şi îndepărtate ca Saturn, Jupiter, Uranus, Neptun... sunt lumi îngrozitoare, friguroase, întunecoase, ca ultimele cercuri ale Infernului lui Dante. De pildă, să ne gândim o clipă la Saturn: În centrul planetei se găseşte un miez stâncos, pe care se află un sloi de ghiaţă de o grosime uriaşă. Raza planetei este de circa 60.000 km. Toate acestea sunt învăluite într ’ o atmosferă densă, cu o grosime de aproape 25.000 Km. prin care nu pătrund razele solare şi care e bogată în gazele otrăvitoare: amoniac şi gazul metan. Aceasta însemnează că într ’ o astfel de atmosferă

domneşte un întunerec veşnic, un ger de -1500 şi o presiune de un milion de atmosfere... Ţi-e groază să te gândeşti...

— Nu cunoşteam unele lucruri, din cele pe care mi le-ai povestit - îl întrerupse Şatrov - dar am ajuns şi eu la concluzia că în sistemul nostru planetar nu există fiinţe asemănătoare omului, cu puterea lui de gândire... Şi eu...

— Ei, vezi? Prin urmare, pe planetele noastre nu există astfel de fiinţe şi nu e cu putinţă nici să fi venit în sbor din îndepărtatele sisteme siderale. Atunci de unde au putut apare aceşti venetici? Iată în ce constă neverosimilul!

— Nu m ’ ai ascultat până la sfârşit, Ilia Andreevici! Cu toate că nu posed erudiţia dumitale, căreia îi sunt familiare cele mai variate domenii ale ştiinţei, totuşi, în general, mi-am închipuit şi eu acelaşi lucru. Doar stelele nu stau nemişcate. Ele se deplasează în interiorul Galaxiei noastre, iar Galaxia însăşi se învârteşte şi ea, ba încă se mişcă în întregime, ca şi marea mulţime a altor Galaxii. În decursul a milioane de ani s ’ au putut produce apropieri şi depărtări hotărîtoare între stele...

— Nu cred ca acest lucru să ne fie de vreun ajutor. Spaţiul Galaxic (sic) este atât de mare, încât practic, posibilitatea apropierii sistemului nostru solar de alte sisteme planetare este imposibil. Şi apoi cum să descoperim aceste căi siderale?

— Şi asta e adevărat, dar numai în cazul când deplasările stelelor nu sunt determinate, când ele nu sunt supuse unor reguli anumite. Dar dacă deplasările acestea se desfăşoară în mod regulat? Dacă această regularitate poate fi calculată?

— Hm!... mormăi Davîdov sceptic.

— Bine, voi da cărţile pe faţă... Unul din foştii mei elevi, care a părăsit facultatea de matematici, după trei ani de cursuri, s ’ a înscris la astronomie şi a studiat îndeaproape problema mişcării sistemului nostru solar - în limitele Galaxiei - formulând o teorie interesantă şi bine întemeiată. Ţi-o voi expune pe scurt. Sistemul nostru solar descrie în interiorul Galaxiei o orbită eliptică enormă, cu o perioadă de rotaţie de două sute douăzeci de milioane de ani. Această orbită e întrucâtva înclinată faţă de suprafaţa orizontală a „roţii stelare" a Galaxiei noastre. Din această cauză, într ’ o anumită perioadă, soarele, împreună cu planetele străpunge perdeaua de materie neagră formată din praf şi sfărâmături de materie răcită, care se aştern pe suprafaţa ecuatorială a „roţii Galaxiei".

Atunci soarele se apropie de sistemele siderale concentrate ale regiunilor centrale, cum ar fi să zicem, constelaţia Săgetătorului. Iar în acest caz e posibilă apropierea sistemului nostru solar de alte sisteme necunoscute, apropiere atât de considerabilă, încât sborul interplanetar devine o realitate.

Davîdov îşi asculta prietenul, nemişcat, cu mâna încremenită pe suportul binocularului.

— Iată care este teoria, continuă Şatrov. - M ’ am întors de curând din regiunea unde a căzut în luptă fostul meu elev şi unde am izbutit să-i găsesc manuscrisul. A căzut în 1943... Şatrov se opri, îşi aprinse o ţigară şi continuă: Teoria pe care ţi-am înfăţişat-o ne arată numai posibilul - şi sublinie acest cuvânt - dar nu ne dă încă dreptul să socotim neverosimilul ca un fapt real. Dar când vedem înlănţuirea a două observaţii cu totul independente, însemnează că suntem pe drumul cel bun. Şatrov luă o atitudine teatrală, îşi îndreptă spatele, îşi ridică bărbia şi rosti: Teoria elevului meu afirmă că apropierea sistemului solar de îngroşările centrale ale Galaxiei a avut loc, aproximativ, cu şaptezeci de milioane de ani în urmă!

— Drace! exclamă Davîdov fără să vrea.

Şatrov continuă solemn:

— Un lucru de necrezut, întâlnindu-se cu alt lucru de necrezut, se transformă într ’ un fapt real. Presupun că se poate susţine, că în perioada cretacică a avut loc apropierea sistemului nostru planetar de un altul, populat cu fiinţe cugetătoare - adică oameni - şi aceştia s ’ au mutat din planeta lor pe a noastră, ca de pe o corabie pe alta, în largul oceanului. Apoi, în decursul vremurilor, aceste corăbii s ’ au depărtat una de cealaltă la o distanţă de necrezut. Ei - oamenii - fiinţele cugetătoare de pe cealaltă planetă, au stat numai câtva timp pe pământul nostru şi din această cauză n ’ au lăsat urme vizibile. Dar ei s ’ au aflat pe pământul nostru... au fost în stare să învingă spaţiul interplanetar cu şaptezeci de milioane de ani înaintea noastră... Ai vreo obiecţie de făcut?

Davîdov se ridică, îşi privi în tăcere prietenul şi-i întinse mâna.

— M ’ ai convins, Alexei Petrovici! Dar nu este totul limpede... De pildă, de ce au ajuns aici, tocmai pe Pământul nostru, care pare un mic gândăcel între stele şi planete? Mai

sunt şi alte probleme de rezolvat, dar esenţialul, după părerea mea, e suficient de convingător. E ne mai auzit, neverosimil, dar adevărat şi real. Cu toate acestea, ce crezi: se pot publica lucrurile astea?

Şatrov dădu din cap:

— În niciun caz! Graba va strica totul. Pentru o astfel de descoperire se cuvine să nu ne grăbim.

— Ai dreptate, ai dreptate, prietene. Este mult mai bine să aştepţi, decât să te grăbeşti. Dar să aşteptăm fiind pregătiţi la orice! Trebue să căutăm argumente tot atât de serioase precum era şi „argumentul" nostru dela Leningrad!

Şatrov îşi aduse aminte de „argumentul" pe care Davîdov îl păstra într ’ un colţ al încăperii, ori de câte ori se aflau amândoi în birou şi lucrau împreună.

Argumentul era o bară masivă de fier, scoasă dela un postament de susţinere al unui schelet; cu ea, Davîdov încerca să-l convingă pe prietenul său încăpăţânat şi pasionat în veşnicile lor discuţii.

Şatrov zâmbi fără voie:

— Cum de nu? Îmi aduc aminte... Aici începe a doua parte a chestiunii despre care am vrut să-ţi vorbesc. Nu sunt geolog şi nici muncitor pa teren, ci un schimnic al biroului. Numai dumneata eşti acela care poţi să întreprinzi această operaţie. Autoritatea dumitale...

— Ha, ha! Într ’ un cuvânt, trebue să facem săpături pe locul unde s ’ a desfăşurat lupta între cei veniţi din stele şi dinozauri...

Davîdov rămase pe gânduri şi apoi vorbi răspicat:

— E o regiune interesantă acest Sican. Iar pentru noi, paleontologii cu atât mai mult! Ştii desigur, Alexei Petrovici, că acolo, la sfârşitul perioadei terţiare, au existat în acelaşi timp forme vechi şi forme noi da mamifere dispărute în ziua de astăzi. Un amestec bizar între formele dispărute în alte părţi ale pământului de zeci de milioane de ani şi acelea apărute de curând. Dar, însuşi locul - exclamă Davîdov cu însufleţiră. Munţi înalţi, acoperiţi cu zăpadă, podişuri reci, aride şi pustii, iar printre ele văl nespus de adânci, cu o minunată floră tropicală. Prăpăstii de netrecut separă localităţile. Dela un sătuc la altul e o distanţă de vreo doi kilometri, dar între ele se întinde o vale neînchipuit de adâncă, astfel că locuitorii acestor două sate nu

se întâlnesc niciodată, deşi se pot zări din depărtare. Fiare ciudate, necunoscuta încă ştiinţei, trăiesc prin desişul pădurilor din fundul văilor... iar pe înălţimi urlă furtuni reci. Acolo îşi au izvorul Brahmaputra, Iantze, Mecong, marile fluvii ale Indiei, Chinei şi Siamului. Un loc ne mai pomenit. Îţi închipui acest punct de întâlnire al Tibetului, Indiei, Siamului, Birmaniei şi Chinei? Crezi oare că „prietenii" noştri vor îngădui savanţilor bolşevici să pătrundă acolo? Cum să încerce ştiinţa să pătrundă acolo, unde domneşte diplomaţia duşmănoasă şi conduc politicienii vicleni! Davîdov îşi scoase din buzunar ceasul său mare şi vechi: Ia te uită... nu-i încă două! Ce însemnează să fii stăpânit de o puternică emoţie! Parc ’ ar fi trecut o zi întreagă! Se ridică de pe scaun, luă o legătură de chei şi i-o întinse lui Şatrov: Ascunde cutia în dulapul ăsta, în stânga... Orice s ’ ar întâmpla, noi suntem obligaţi să facem tot ce ne stă în putinţă... Vom vedea dacă Tuşilov ne poate primi. Rămâi mult timp la Moscova, Alexei Petrovici? Până la limpezirea chestiunii? Asta însemnează deci că vei sta cel puţin o săptămână, căci nu cred să sa poată rezolva ceva mai devreme. Vei sta la mine nu-i aşa? Uite, chiar acum telefonez secretarului şi pe urmă acasă, ca să-i vestesc că suntem reţinuţi.

În locuinţa spaţioasă, simplu mobilată, a lui Davîdov domnea liniştea. Ziua aceea de vară pătrund,aa prin ferestrele mari ale casei cu umbrele albăstrii ale amurgului. Şatrov, tăcut, adus din spate, măsura odaia în lung şi în lat, iar Davîdov stătea posomorit în fotoliul din faţa biroului.

Cei doi prieteni se gândeau, dar fiecare în felul său. Nu voiau încă să aprindă lumina, ca şi cum întunerecul ce cobora lin în odaie le-ar fi alinat mâhnirea.

— Mâine plec! spuse Şatrov în cele din urmă. Nu mai pot întârzia... şi de altminteri nici n ’ am pentru ce... Refuzul este categoric. Dar nici nu putea fi altfel! Vor deslega această problemă urmaşii noştri, când vor dispărea toate aceste blestemate hotare şi toate celelalte „vechituri", care n ’ au pierit încă!

Davîdov nu scoase o vorbă. Privea pe fereastră, dincolo de acoperişul casei vecine; în înaltul cerului ce străjuia oraşul se aprindeau sfios stele mici şi fără da număr.

— E dureros să stai ca un cerşetor la poarta marei

descoperiri şi să nu poţi intra! vorbi iarăşi Şatrov. Nu voi mai avea linişte până la sfârşitul vieţii mele şi nimic nu mă va mângâia.

Pe neaşteptate, Davîdov îşi ridică pumnii încleştaţi deasupra creştetului.

— Noi nu na putem împăca cu situaţia asta... Vom fi ajutaţi! Dă-l dracului de Cam! La urma urmei, ce siguranţă avem, că în locul acela unde s ’ au păstrat rămăşiţele dinozaurilor ucişi, vom găsi urmele „lor"? Niciuna! De vreme ce „ei" au venit la noi cu un anumit scop, nu înseamnează că trebuiau să stea numai într ’ un singur loc. Da ce n ’ am căutat în sedimentele noastre calcaroase? Pot spune dinainte că dacă într ’ adevăr există asemenea rămăşiţe, ele pot fi găsite numai în sistemele lanţurilor de munţi înalţi și tineri. În Cam, descoperirea nu e întâmplătoare. De ce? Pentru că numai acolo unde scoarţa pământului este fărămiţată în nenumărate porţiuni mici - dintre care unele se ridică, iar altele sa lasă - depunerile de tot felul, mici și întâmplătoare, pot supravieţui eroziunilor şi prăbuşirilor inevitabile. Dacă o mică scobitură a început să se afunde încă în perioada cretacică, provocând apoi adâncituri între munţi, acolo sub straturile crescute prin sedimentare, se poate păstra ceea ce în alte părţi, pe câmpii, bunăoară - va fi surpat, depus din nou şi distrus. Avem astfel de locuri în munţii Cazahstanului, Uzbechistanului, în genere în munţii Asiei Centrale. Aceşti munţi datează din marea epocă alpină [*Epoca alpină de formare a munţilor - ultima perioadă de formare a munţilor din istoria Pământului, când au apărut lanţurile muntoase foarte înalte ale epocei contemporane. (N. A.)*] a formării munţilor, care a început la sfârşitul perioadei cretacice. Avem unde căuta, dar trebue să ştim ce căutăm, altfel...

— Zău că nu te înţeleg, Ilia Andreevici! îl întrerupse Şatrov. Oare nu-i limpede ce, sau mai bine zis pe cine anume, urmează să căutăm?

— Nu-i limpede! Trebue să fim bine lămuriţi în ceea ce priveşte structura acestor venetici; nu reprezintă ea oare vreo protoplasmă care nu s ’ a putut conserva? Asta în primul rând. Ce au făcut „ei" aici? Iată ce trebue să lămurim în al doilea rând- Primul lucru ne va ajuta să ştim ce rămăşiţe pot fi găsite prin săpături, al doilea unde pot fi găsite mai uşor aceste rămăşiţe, în cazul când ele există în fapt. Prin ce locuri ale planetei

noastre au rătăcit „ei"? Oh, dacă te gândeşti bine, vezi că acţiunea noastră nu prea are şanse de izbândă... Negreşit, asta nu înseamnează că trebue să renunţăm! Aşa dar să ne împărţim sarcinile, aşa cum făceam odinioară, în zilele acelea depărtate, când lucram împreună. Dumneata te vei ocupa de prima chestiune. De partea biologică. Eu mă voi ocupa de cea de a doua şi în general de toată partea geologică, precum şi de dirijarea şi desfăşurarea cercetărilor. Mă pricep la asta, n ’ avea grijă! Nu de geaba am explorat toate întinsele ţinuturi ale Asiei Centrale unde au fost găsiţi dinozauri...

— Mi-ai dat o grea sarcină! exclamă Şatrov. Cine ştie câte forme de viaţă vor fi existat în alte lumi 1 În această privinţă, cred că nimeni nu poate afirma ceva în mod precis.

— Vorbe goale de intelectual păcătos! se înfurie Davîdov. De sigur că problema este grea, pentru că nu există fapte... Suntem însă nevoiţi s ’ o pornim, bizuindu-ne numai pe un raţionament abstract... Toată nădejdea stă în agerimea minţilor noastre. Avem datoria să facem lumină! Dar dacă mintea dumitale nu va chibzui cu seriozitate, cine dintre noi va limpezi sarcina ce-ţi revine? Cât priveşte formele diferite de viaţă ale fiinţelor din epoca de piatră sau de metal, lasă treburile astea în seama scriitorilor! Nu e de noi! Adu-ţi aminte că energetica vieţii nu s ’ a format la întâmplare, ci după anumite legi. Iată care sunt, după părerea mea, tezele noastre fundamentale şi trebue să ne conducem după ele, dacă vrem să rămânem nişte cercetători corecţi până la sfârşit: structura fiinţelor vii nu este întâmplătoare. În primul rând, unitatea materiei din univers este dovedită; există pretutindeni nouăzeci şi două de elemente - cum există de altfel şi pe Pământul nostru. S ’ a dovedit, de asemenea, caracterul comun al legilor chimice şi fizice în toate adâncimile spaţiului cosmic. Şi dacă este aşa atunci - Davîdov lovi cu pumnul în masă - materia vie care e constituită din cele mai complicate molecule, trebue să aibă la bază carbonul, elementul capabil de a forma combinaţiile cele mai complexe. În al doilea rând la baza vieţii stă utilizarea energiei, a iradiaţiilor solare, a celor mai răspândite şi mai efective reacţii chimice acide. Aşa-i?

— E tot una! dădu afirmativ din cap Şatrov. Dar până...

— O clipă! Moleculele cu cât au o structură mai complexă cu atât se descompun mai uşor la o temperatură ridicată. În

substanţa stelelor incandescente nu există în genere combinaţii chimice. În lumi mai puţin încălzite, cum reese (sic), ca de pildă, din spectrele stelelor roşii şi reci, precum şi în petele solare, găsim cele mai simple combinaţii chimice. Din această cauză se poate afirmă că apariţia vieţii, sub orice formă, oricât ar fi^sa de neobişnuită, e posibilă numai la o temperatură relativ scăzută. Dar nici la o temperatură prea joasă, căci astfel mişcarea moleculelor se va încetini peste măsură, reacţiile chimice nu vor mai avea loc, şi nu se va mai produce energia necesară vieţii. Prin urmare, se poate vorbi dinainte, fără a face concesii adevărului despre limitele minime de temperatură, necesare existenţei organismelor vii. Nu te voi obosi cu o expunere prea lungă, vei înţelege totul când îţi voi spune că aceste limite de temperatură se stabilesc chiar şi mai exact: ele sunt acelea între care se menţine starea lichidă. Apa conţine soluţiile principale, datorită cărora se realizează activitatea esenţială a organismelor. Pentru apariţia şi pentru complicarea treptat crescândă a vieţii, se cere o îndelungată desvoltare evolutivă, istorică. Prin urmare, condiţiile necesare vieţii trebue să fie constante, să dureze în timp, în limite minime de temperatură, presiune, radiaţii şi tot ce înţelegem prin condiţii fizice pe suprafaţa pământului. În ceea ce priveşte gândirea, ea se poate naşte numai într ’ un organism foarte complex, cu o înaltă energetică, un organism care este, într ’ o măsură anumită, independent de mediul înconjurător. Însemnează deci că pentru apariţia fiinţelor cugetătoare, cu raţiune, limitele sunt mai puţin largi, le putem asemăna cu un coridor îngust, care trece prin timp şi spaţiu. Să luăm de pildă plantele, în; organismul cărora se produce, cu ajutorul luminii, sinteza carbonului. Energetica lor este inferioară faţă de cea a animalelor, produsă prin ardere. Din această cauză şi datorită numai imobilităţii lor, plantele ating dimensiuni uriaşe. Mişcări puternice şi repezi, aşa cum sunt mişcările la animale, nu pot exista la plante. În cazul lor, e vorba de un altfel de mecanism. Viaţa, sub aceeaşi formă generală: şi în aceleaşi condiţii ca pe pământ, nu este întâmplătoare, ci este supusă unor anumite legi. Şi numai astfel poate viaţa să parcurgă calea îndelungată a perfecţionării istorice, calea evoluţiei. Prin urmare, problema se reduce la o justă apreciere a căilor de evoluţie, începând cu fiinţele cele mai simple, până la animalul cugetător. Toate

celelalte soluţii nu sunt decât nişte aberaţii, nişte fantezii ale ignoranţilor!

— Eşti prea aspru, Ilia Andreevici! Doar nu m ’ am dat în lături, n ’ am spus că nu voi reflecta asupra acestei probleme. Îţi voi comunica tot ce-mi va trece prin minte în privinţa aceasta...

— Ilia Andreevici, sunteţi chemat la telefon! E pentru a nu ştiu câta oară,- dar aţi tot lipsit în ultimele zile...

Davîdov mormăi furios şi îşi lăsă lucrul. Pe birou se afla un teanc de şpalturi,- cu o foaie de hârtie prinsă deasupra, pe care scria: „Profesorului Davîdov, urgent! Cu rugămintea de a le restitui îndată!". Sub şpalturi se găseau două articole, trimise pentru a referi asupra lor, pe care profesorul le ţinuse peste timpul prevăzut. În cele câteva zile pe care le pierduse încercând să obţină aprobarea pentru expediţia în Cam, se strânseseră o mulţime de lucrări urgente. Erau obişnuitele lucrări cu care sunt copleşiţi savanţii renumiţi şi care n ’ au nicio legătură cu cercetările lor. Acasă îl aştepta referatul, o disertaţie lungă, iar conferenţiarul îl aştepta de asemenea ca nerăbdare. Peste trei ore trebuia să participe la o şedinţă îndelungată. În răstimp se arătă şi preparatorul cu rugămintea de a cerceta o lucrare a lui şi a-i da indicaţii pentru felul în care trebue s ’ o continue. Mai trebuia să scrie şi câteva scrisori pentru a solicita sprijinul necesar realizării extraordinarei idei a lui Şatrov.

Îndată ce sfârşi convorbirea telefonică, profesorul reveni la birou şi se-apucă iarăşi să corecteze şpalturile. Peniţa scârţâia supărător pe hârtie, făcându-l să rostească printre dinţi, deseori, vorbe de ocară la adresa corectorilor. După o vreme, rândurile începură să-i joace înaintea ochilor. Davîdov scăpă două greşeli fără să le însemne şi atunci îşi dădu seama că are nevoie de puţină odihnă. Îşi frecă ochii, se întinse şi se trezi cântând cu glas răsunător şi puţin cam fals o melodie monotonă şi tristă:

„Volga, Volga, fluviu rusesc, apă străbună,
Burlacului, biet, dă-i mila cea bună..."

În uşa întredeschisă se auzi ciocănind şi în încăpere pătrunse profesorul Colţov, directorul adjunct al Institutului la care lucra Davîdov. Pe chipul lui Colţov, încadrat de o barbă scurtă, plutea un zâmbet batjocoritor, iar de sub genele lungi şi arcuite ca ale unei femei, ochii lui întunecaţi priveau trişti.

— Cântaţi cam cu jale, domnule! rosti Colţov zâmbind cu

ironie.

— Cum oare să nu cânt astfel! Am o groază de lucru, o puzderie de chestii mărunte, care nu mă lasă să mă consacru muncii mele adevărate. Cu cât devii mai matur, cu atât îţi vin pe cap mai multe fleacuri, iar puterile-ţi nu mai sunt aceleaşi! E greu să lucrezi nopţile ca un şoarece de bibliotecă, strigă Davîdov.

— Vai! Cât de răsunător vorbiţi, se încruntă Colţov. Sunteţi rezistent, aveţi o constituţie robustă, o constituţie de fier, nu altceva. Ha, ha, ha! Iată o scrisoare dela Corpacenco, din Alma-Ata. Cred că vă va interesa.

*

**

Se lumina de ziuă. Dimineaţa de vară se înălţase încet şi acum se lupta cu lumina gălbue (sic) a lămpii de masă, aflată lângă fereastra larg deschisă. Davîdov îşi aprinse o ţigară, dar nu-i mai simţi gustul; tutunul îi împovăra şi îi apăsa inima obosită. Dar dusese la bun sfârşit tot ceea ce îşi propusese. Pe masa lui plină de tot felul de cărţi şi de hârtii se aflau unsprezece scrisori adresate geologilor care lucrau în regiunile depunerilor calcaroase din Asia Centrală. Pentru ca să poată fi expediate cu poşta de dimineaţă nu mai avea decât să lipească plicurile.

Davîdov începu să scrie adresele fără să bage de seamă că soţia lui intrase în odaie, frecându-şi ochii somnoroşi cu pumnii ca un copil.

— Să-ţi fie ruşine! exclamă ea mânioasă. Se luminează de ziuă! Unde ţi-e promisiunea de a nu mai lucra noaptea! Tu însuţi te-ai plâns că eşti obosit, că ţi-ai pierdut puterea de muncă... Ei, uite, asta nu-mi place!

— Am isprăvit! Mai am încă cinci adrese de scris şi sunt gata, se desvinovăţi Davîdov. Ba chiar îţi făgăduesc că nu am să mai lucrez noaptea. Lucrările astea însă erau extrem de urgente şi trebuiau duse la bun sfârşit cu orice preţ... Du-te, haide, du-te, fii înţelegătoare, draga mea... Îndată mă voi culca şi eu.

Davîdov scrise ultima adresă şi stinse lampa. Lumina

palidă şi aerul răcoros al dimineţii năvăliră în cuprinsul odăii. Privi cerul şi-şi trecu mâna peste fruntea obosită. Problema căutării în văile din munţii Asiei Centrale a fiinţelor venite din stele pe care şi-o pusese pe neaşteptate, îi apăru în toată măreţia ei.

Într ’ adevăr, dacă se găsesc destul de des fosile ale animalelor, aceasta se datoreşte faptului că miliarde de astfel de animale au trăit pe suprafaţa pământului şi multe rămăşiţe au nimerit, fără îndoială, condiţii favorabile conservării şi pietrificării lor. Dar cei veniţi dintr ’ o altă lume, n ’ au putut fi prea numeroşi. Chiar dacă urmele lor s ’ au păstrat undeva, a le găsi în cuprinsul imenselor mase de depuneri sedimentare, sau în miile de kilometri cubi de rocă, este cu putinţă doar numai făcând săpături de un uriaş volum. Mii de oameni trebue să cerceteze miile de metri cubi de rocă, sute de escavatoare puternice trebue să extragă straturile superioare. E o himeră! Nici o ţară din lume oricât de bogată ar fi, n ’ ar putea cheltui miliarde de ruble pentru săpături făcute pe o scară atât de întinsă! Iar obişnuitele săpături paleontologice, chiar cele mai însemnate, în cadrul cărora se cercetează un teren de trei-patru sute metri pătraţi, sunt o picătură de apă în mare, un fleac faţă de problema ridicată. Probabilitatea este egală cu zero.

Davîdov îşi lăsă capul în piept, copleşit de adevărul crud şi nemilos. Gândurile lui i se părură ridicole, fără nicio speranţă de realizare.

Şatrov avusese dreptate, chiar multă dreptate, când apreciase cu mintea sa limpede ca fiind infime mijloacele pe care le aveau la dispoziţie.

„La dracu, înjură în gând Davîdov. Nu mai pot nici dormi. Acum mă vor urmări şi în somn blestematele astea de îndoieli. Ce să fac oare ca să mă scap de povara gândurilor? Uite, nici n ’ am citit scrisoarea pe care mi-a adus-o Colţov".

Profesorul scoase din portofel scrisoarea unui renumit geolog, care lucra la Academia de Ştiinţe din Cazahstan. El comunica institutului, că în Cazahstan urmau să înceapă în anul acela lucrări uriaşe într ’ un şir întreg de văi ale munţilor Tian-Şan pentru construirea unei întinse reţele de mari canaluri (sic) şi uzine hidroelectrice. Realizarea a două din aceste construcţii - din întâmplare şi cele mai mari: nr. 2, în cursul inferior al râului Cin şi nr. 5, în regiunea văii Carcarin - necesita săparea şi

cercetarea parţială a depunerilor superioare de calcar, în care se ştia că există nenumărate oseminte ale dinozaurilor. Din această cauză, paleontologii ar trebui să organizeze o permanentă supraveghere în tot timpul cât vor dura lucrările. Paleontologii ar trebui mai întâi să se pună în legătură cu Direcţia Planificării şi apoi să-şi coordoneze acţiunile de-a-dreptul cu conducătorii construcţiilor...

Pe măsură ce citea scrisoarea, desnădejdea ce umpluse sufletul lui Davîdov se risipea. El îşi dădea seama că i se oferă o ocazie rară. Interesele ştiinţei sale coincideau cu cele ale producţiei ţării şi acum nemăsurata forţă a muncii va realiza săpături pe care nu le-a visat niciun savant! Poate că există totuşi speranţa de a putea verifica descoperirea extraordinară a lui Tao-Li şi, dacă această cercetare va fi încununată de succes, omenirea va avea dovada certă că nu se află numai ea singură în univers!

Soarele proaspăt şi luminos al dimineţii se ridica deasupra oraşului; pomii păreau nişte fâşii de spumă liliachie, presăraţi pe întinsul unei ape aurii şi străvezii. Sgomotul oraşului ce se trezea pătrunse în odaie.

Davîdov se ridică din fotoliu, trase în piept cu nesaţ aerul proaspăt, lăsă perdeaua şi începu să se desbrace.

*

**

Şatrov mototoli hârtia pe care desemnase un craniu şi o aruncă în coş. Scoase apoi din teancul de cărţi aflate pe masă o broşură şi rămase pe gânduri, mai înainte de a o deschide.

Calea noilor cercetări se vestea anevoioasă. Rarele avânturi ale gândului sunt asemeni unor uşoare şi minunate salturi peste prăpastia marilor greşeli. Şi te caţări necontenit pe povârnişuri abrupte, urcând anevoie sub apăsătoarea povară a faptelor, care te ţin în loc, care te trag înapoi, în jos... Nu-i nimic! Problema ce-i stă în faţă e mare şi tot atât de importantă! Dar fiinţele care au fost aici pe pământ cu şaptezeci de milioane de ani în urmă? Voinţa neînfricată şi mintea omenească nu s ’ au speriat nici de groaznicele spaţii interplanetare. Aceia,

necunoscuţii, au reuşit să sară dintr ' o corabie astrală într ' alta, să facă acest lucru pe când cele două corăbii se depărtau una de alta cu o iuţeală de neînchipuit. Ei nu s ' au speriat de faptul că fiecare secundă îi depărta cu sute de kilometri de planeta lor de baştină... Au îndeplinit o anumită misiune şi s ' au putut întoarce, da, nu mai încape nicio îndoială că s ' au întors, căci toate măreţele schimbări pe care fiinţele acestea necunoscute le-ar fi adus naturii nu ne-ar fi scăpat, nouă, acei care studiem, astăzi, cu şaptezeci de milioane de ani mai târziu planeta noastră.

„Dacă până astăzi n ' am găsit nici urmă din aceste modificări, însemnează că cei veniţi dintr ' o altă lume, au stat pe pământ un timp foarte scurt, oaspeţi necunoscuţi ai unei lumi necunoscute!"

Bine! Va reflecta mai departe asupra acestei laturi a problemei, va căuta să alcătuiască într ' un fel chipurile probabile ale oamenilor din alte lumi, şi curând îl va înştiinţa pe Davîdov... Dar Davîdov... El îi scrie regulat despre orice, afară de ceea ce îl interesează: rezultatul cercetărilor. A trecut un an şi jumătate dela memorabila discuţie, pe care au avut-o la Moscova, privitor la oasele găurite ale reptilelor moarte. Se vede că marelui său prieten nu-i reuşise încă nimic...

*

* *

În clipa aceea, maşina lui Davîdov gonea pe drumul bătătorit şi plin de praf. Colbul albicios se risipea sub lumina tremurătoare a farurilor şi se ridica în nori groşi în urma maşinii, acoperind stelele ce pâlpâiau în zare.

În faţa geamului maşinii, departe, în noapte, se înălţă o imensă vâlvătaie roşiatică. Un vuiet surd, care pătrundea în auz cu tot sgomotul motorului, venea dintr ' acolo.

O jumătate de oră mai târziu, Davîdov, însoţit de şeful de lucrări şi de colaboratorul său, detaşat anume pe lângă şantier, se îndrepta spre marginea nordică a sectorului, uimit de amploarea uriaşă pe care o luaseră lucrările. Felinare de mii de lumini vegheau pe creştetul unor stâlpi înalţi şi păreau

înconjurate de o ceaţă uşoară; un nor de praf învăluia partea din stânga a sectorului. Acolo, scrâşnetul, huruitul şi huetul (sic) escavatoarelor puternice acopereau ţăcănitul sutelor de vagonete care se răsturnau cu sgomot la punctul de descărcare.

Stratul sedimentar era tăiat adânc de albia viitorului canal. De o parte şi de alta se ridicau pereţi înalţi de douăzeci de metri; pe povârnişurile drepte, abrupte, ce păreau netezite de lin cuţit uriaş, ieşeau în relief conglomerate masive de bolovani netezi, înlocuite din loc în loc de ochiuri de nisip galben şi gresii stratificate, în care sclipeau grăunţe de mică şi gips.

Noaptea, care se întindea împrejur, învăluind întinderea câmpiei pustii, nu exista aici, cum nu exista nici stepa. Şantierul era o lume aparte, o lume a muncii uriaşe şi încordate, care schimba pe fiecare clipă înfăţişarea străvechiului deşert Cazah-stan.

Davîdov trecea pe lângă oamenii înnegriţi de soare, acoperiţi de sudoare şi de praf, care nici că-l luau în seamă. Ciocanele pneumatice se sguduiau în mâinile dibace, sfărâmând colţurile tari ale stâncilor. Maşini greoaie, asemeni unor imense schelete de fier, se mişcau anevoie prin praf. Nenumărate camioane se înghesuiau, ca nişte cirezi, în preajma benzilor rulante de încărcare, care le umpleau necontenit cu pământul ce trebuia cărat.

— Iată săpăturile, Ilia Andreevici! strigă colaboratorul lui Davîdov.

Profesorul zâmbi cu voioşie şi vru să spună ceva; în clipa aceea, cerul acoperit de praf fu brăzdat pe neaşteptate de fulgerul unei explozii, al cărei vuiet sgudui pământul.

— Este o explozie care are de scop să scoată la suprafaţă cele ce se găsesc în adâncul pământului, lămuri şeful de lucrări. Am aruncat în aer dintr ’ odată vreo trei sute de mii de metri cubi. Acolo, în sectorul nr. 8, se pregăteşte un şănţuleţ pentru escavatoare.

Davîdov cercetă cu atenţie „şănţuleţul" de-a-lungul căruia mergea. Se întindea cât cuprindeai cu ochii, între şirurile de felinare, despicând câmpia şi lărgindu-se la Nord într ’ o săpătură cu un diametru de aproape o jumătate de kilometru. Pe locul acela se descoperise cimitirul dinozaurilor - o îngrămădire enormă de oase mari, pietrificate. În lungul săpăturii, oasele se înălţau ca o brazdă, întinzându-se după

toate probabilităţile şi dincolo de limitele săpăturii. Îngrămădite fără nicio rânduială, ca nişte frânturi de bârne, aruncate de-a-valma, ele formau un strat gros de opt metri, în care se zăreau pe alocuri bucăţi mari de cremene.

Nu erau schelete întregi, ci numai sfărâmături de oase de mărimi felurite, aparţinând unor diverse specii de reptile dispărute şi amestecate aici, la întâmplare. Escavatoarele pătrundeau în acest morman de rămăşiţe a sute de mii de monştri, scormonind şi curăţind pământul de pe fundul săpăturii. În lumina sfioasă a dimineţii, grămezile de oase ridicate pe marginea săpăturii păreau nişte pete întunecate.

Soarele era în înaltul cerului şi ardea cu toată puterea. Mormanele de oase negre se înfierbântaseră, de parcă ar fi fost ţinute într ’ un cuptor.

— Gata! Am văzut totul, spuse Davîdov, ştergându-şi întruna sudoarea de pe faţă. Aici se petrece acelaşi lucru ca şi în sectorul nr. 2; iese la iveală al doilea strat de oase. Cu douăzeci de ani în urmă, ceva mai spre Nord de locul acesta, am cercetat în regiunea Bozaba, pe malul drept al râului Cjiu un strat şi mai mare de oase, lung de aproape treizeci de kilometri. Asemenea cimitire gigantice se găsesc şi în valea râului Ili, şi la Cara-Tau, şi aproape de Taşchent. Toate sunt identice: cuprind milioane de oase amestecate la întâmplare dar niciun schelet sau vreun craniu întreg. E un material care nu ne foloseşte pentru studiu. Acestea sunt rămăşiţele unor cimitire de dinozauri, spălate de ape... Întinderea lor întrece orice închipuire.

— V ’ aţi format noi păreri asupra acestor „câmpii ale morţii", Ilia Andreevici? îl întrebă colaboratorul său. În lucrările publicate, dumneavoastră...

— Vrei să spui că nu m ’ am exprimat prea limpede? îi reteză vorba Davîdov. Ba poate chiar greşit! Pe atunci nu aveam o Imagine completă a proporţiilor fenomenului.

— Dar acum ce părere aveţi, Ilia Andreevici?

— Nu ştiu! Niciuna! spuse Davîdov cu asprime. Ei bine, trebue să mergem. Dacă voi pleca peste trei ore, seara voi fi în gara Lugovaia. Trenul spre Moscova pleacă la unu noaptea.

— Rămâne stabilit să continui supravegherea?

— Se înţelege! Trebue să găsiţi ajutoare pentru trierea oaselor. În masa sfărâmăturilor o să găseşti şi câte ceva bun..

În sfârşit, în alte sectoare se poate să găsiţi noi mormane.

Deşi, dacă veţi da aici de bolovani şi conglomerate, situaţia înseamnă că va fi aceeaşi. Nu mai sper să găsim ceva în sectorul ăsta! În schimb, la nr. 5, sedimentele prezintă un alt caracter: nisip, pietriş şi gresie, aproape fără urmă de pietre. Sunt sedimentele unor curente mici, liniştite şi chiar parţial eoliene. Dar Storojilov, care lucrează acolo de o jumătate de an, nu mi-a comunicat nimic interesant. N ’ a ajuns la niciun rezultat şi tânjeşte, sărmanul...

*

**

În sala mare, destinată studenţilor pentru studiu, se aflau trei tineri. Unul din ei, cocoţat pe un pupitru, discuta însufleţit cu o tânără fată care şedea la o măsuţă într ’ un colţ.

— Este un adevărat moment istoric - spunea studentul cocoţat pe pupitru, răvăşindu-şi furios părul des şi roşcat - un moment care va determina nespus de multe lucruri în viitoarea evoluţie a omenirii... În mâinile agresorilor, energia atomică ameninţă civilizaţia şi toate cuceririle culturii. Geologia şi paleontologia noastră nu fac parte din ştiinţele cele mai importante şi asta mă face să mă îndoiesc dacă mi-am ales bine specialitatea. Mă simt oarecum depăşit de adevărata viaţă. Aş vrea să mă aflu şi eu în rândurile acelora care crează energia atomică pentru ţara noastră. Ţara Socialismului trebue să aibă fizica cea mai înaintată şi mai puternică. Nu-i aşa, Jenia?

— Toate acestea sunt adevărate, îi răspunse tânăra fată. Dar dacă cineva n ’ are aplicaţie pentru matematică? Mie, de pildă, nu-mi place... ei, cum-oare aş putea să studiez fizica?

— Nu-i atât de grozav! După părerea mea, pentru unele secţii ale fizicei nu se cere prea multă matematică... De ce dai din cap? se întoarse el spre un alt student care asculta în tăcere discuţia lor.

— Şi totuşi cât de interesantă e paleontologia! suspină colega lui cea tânără. Negreşit, fizica e mai importantă. Cred însă că şi aici se poate aduce mult folos... Cunoştinţele...

Uşa se deschise cu sgomot şi în odaie intră val-vârtej o fetişcană slăbuţă şi sveltă, ţinând în mână un sul de hârtie

milimetrică.

— Copii, a sosit Ilia Andreevici! L-am văzut la cancelarie. Mi-a spus că vine de îndată la noi. Trebue să ne pregătim! Iar voi vă ţineţi de discuţii cu Mişca!

Jenia întoarse capul spre uşă:

— Discutam cu Mihail nişte probleme serioase.

— Ştiu despre ce probleme serioase a fost vorba: să renunţăm la paleontologie spre a studia energia atomică! Crezi oare că te primesc din prima clipă? Ori, mai ştii… poate în sinea ta socoteşti că eşti un geniu nerecunoscut! Hai să-l întrebăm pe Ilia Andreevici, ce părere are el despre această chestiune! Când e supărat, se spune că nu-l întrece nimeni în a te repezi.

— Ai înnebunit, Tom! spuse Mihail emoţionat. Poţi spune oare unui mare savant că socoteşti ştiinţa lui fără importanţă? Suntem doar studenţii lui!

— Cu toate astea am să-l întreb, se încăpăţâna Tamara. Trebue să punem capăt odată acestor nesfârşite discuţii ale noastre. Tu ai obosit-o pe Jenia şi m ’ ai plictisit şi pe mine…

Se auzi o bătaie în uşă. Mihail sări într ’ o clipă de pe pupitru, iar Jenia îşi netezi fără să vrea părul. Uşa se deschise şi Davîdov apăru, voinic şi impunător, cu un zâmbet larg, răspunse la salutul lor şi le povesti în câteva cuvinte călătoria sa.

— E rândul dumneavoastră, acum! Spuneţi-mi care sunt succesele obţinute şi problemele care vă frământă? Să începem cu dumneata, Tamara Nicolaevna!

Tamara zâmbi uşor intimidată:

— Pot să vă pun mai întâi o întrebare generală, Ilia Andreevici? începu ea. Nu sunteţi grăbit?

Mihail, care se găsea în spatele lui Davîdov, schiţă un gest comic de groază, dând ochii peste cap.

— Nu mă grăbesc de loc, răspunse Davîdov Şi ştiţi foarte bine că-mi place să fiu întrebat.

— Ilia Andreevici, Mihail… adică… am discutat cu toţii, întrebându-ne dacă ne-am ales bine specialitatea. În astfel de timpuri, fosilele pe care le desgropăm… Iată, Mihail spune că ar trebui să ne ocupăm mai bine de fizică… Am asistat la cursul lui Petrov, n ’ am înţeles prea mare lucru, dar a fost totuşi foarte interesant! Tamara spuse toate acestea dintr ’ o singură suflare, se opri, trase aer în piept şi sfârşi în grabă: am vrut să cunosc părerea dumneavoastră asupra acestei chestiuni… Ce ne sfătuiţi

să facem?

Davîdov deveni serios, se încruntă, dar nu se supără câtuşi de puţin, în ciuda aşteptărilor Tamarei. Îşi scoase cu încetineală port-ţigaretul din buzunar.

— Fereastra e deschisă, deci se poate fuma. Problema pe care mi-aţi împărtăşit-o e serioasă. Vă înţeleg foarte bine... În perioada marilor revoluţii în tehnică, acele materii care nu stau pe primul plan, par lipsite de importanţă. Şi e firesc ca voi tineretul, să staţi la îndoială, cu toate că v ’ aţi şi ales o specialitate. Şi eu m ’ aş îndoi... Dar, uite ce am să vă spun...

Davîdov îşi aprinse ţigara şi privi gânditor dârele buclate de fum ce se ridicau spre tavan.

— Există oameni - începu rar profesorul - care nu se frământă de loc atunci când se hotărăsc în alegerea studiilor. Întâmplarea şi interesul sunt factorii însemnaţi, care-i determină să se ocupe de orice, şi chiar cu mult succes, cu rezultate frumoase. Eu însă nu-i consider adevăraţi savanţi. Totuşi, alegerea ştiinţei, orice s ’ ar spune, e determinată de înclinaţiile personale ale fiecăruia, de capacitatea şi de năzuinţele lui. Numai atunci când mintea voastră avidă şi nesăţioasă de cunoştinţe se va potoli, sorbindu-le aşa cum soarbe omul care se sufocă aerul, numai atunci veţi fi nişte adevăraţi creatori ai ştiinţei; neprecupeţindu-vă puterile, vă veţi alătura celor care merg spre progres, contopindu-vă întreaga personalitate cu ştiinţa. Eu însumi am şovăit la început... După studiile pe care le-am făcut sunt inginer. Îmi place tehnica, dar în mine trăieşte, puternică, pasiunea pentru studiile istorice. Iată de ce mă ocup cu istoria antică a pământului şi a vieţii; nu ştiu dacă e bine sau rău, dar aceasta îmi umple viaţa în întregime. Negreşit, e nespus de trist faptul că nu sunt fizician şi că nu creez ceva mai de seamă pentru societatea din clipa de faţă... Aici însă, e vorba de contopirea capacităţilor şi intereselor mele; ele vor fi cu atât mai bogate în roade, cu cât vor fi mai credincioase drumului pe care mi l-am ales! Pe cât vă stă în putinţă, feriţi-vă, prietenii mei, de îndoieli,de ironii şi de orice fel de subaprecieri a ştiinţei pe care o studiaţi, întrebându-vă întruna..- merită oare?... pentru ce? Căci de veţi face astfel, sunteţi nişte oameni de nimic!

Afară de aceasta, nu trebue subapreciată nici importanţa disciplinei noastre. „Ziua ei de mâine" e mai îndepărtată decât a

altor ramuri ale ştiinţei; ştiinţa noastră va deveni necesară mai târziu, când ne vom putea ocupa îndeaproape de om. Organismul nostru este cea mai complexă alcătuire şi d:n punct de vedere istoric, precum şi din acela al stratificaţiilor evolutive, începând cu peştele şi sfârşind cu mamiferul, specie superioară. Şi e cu neputinţă să înţelegem biologia omului, aşa cum trebue, fără să studiem întreaga scară evolutivă a vieţii. De acest lucru, depinde, în întregime, medicina viitorului, conservarea omului ca specie şi încă multe altele. Astăzi, aceste probleme sunt încă departe de preocupările noastre, dar ele se vor apropia pe zi ce trece. Noi le pregătim o bază ştiinţifică sigură. Nu putem părăsi munca noastră, pentru că omul care construeşte viitorul are nevoie de îmbogăţirea necontenită a culturii şi a cunoştinţelor sale şi de un orizont larg. Ştiinţa are legile ei de desvoltare, care nu coincid, întotdeauna, cu cerinţele practice ale zilei de azi. E adevărat că savantul nu poate fi duşmanul prezentului, dar tot atât de adevărat e că el nu poate trăi numai în prezent. Gândul lui trebue să cuprindă orizonturi mai largi căci altfel va fi numai un simplu funcţionar. Fără temelia pe care i-o oferă prezentul, devine fantezist, dar lipsit de perspectivele viitorului, devine nătărău. Chiar şi Petru cel Mare înţelegea adevărul acesta şi încă foarte bine. Aduceţi-vă aminte de ucazul [*Ucaz - decret. (N. R.)*] lui cu privire la adunarea osemintelor desgropate - şi luaţi aminte, - lucrurile se petreceau în timpurile grele de atunci, într ’ o ţară săracă şi necivilizată!

Davîdov stinse ţigara şi o aruncă distrat pe podea. Studenţii nu băgară de seamă; Jenia se aplecase peste masă, uitându-se ţintă la Davîdov; Tamara triumfătoare îşi ridicase fruntea şi privirile; Mihail lăsase ochii în pământ.

— Acuma să trecem la cealaltă latură a problemei noastre, continuă Davîdov. Nici aici nu trebue să exagerăm. Forţa armei atomice este neînchipuit de mare, fără îndoială, dar nu e nicidecum absolută. Nu ţi-e îngăduit să vorbeşti despre pieirea civilizaţiei şi să stai cu mâinile în sân, nepăsător, aşa cum fac mulţi intelectuali din apus, încercând în fel şi chip să-şi justifice atitudinea. Afară de asta, în ziua de azi, acolo în apus, cultura rămâne cu mult în urma tehnicei. Oamenii, dobândind o putere tot mai mare asupra naturii, uită de necesitatea educării şi transformării omului însuşi şi din pricina asta el nu s ’ a depărtat prea mult de strămoşii săi în ceea ce priveşte nivelul conştiinţei

sociale. Dar voi, tineretul sovietic, care doriţi cu toată puterea să fiţi luptători pentru cultură, pentru fericirea viitoare a oamenilor, trebue să credeţi în puterea patriei şi să păşiţi fără şovăire pe calea ce v ’ aţi ales! E cu putinţă să ne aştepte - deşi sunt încredinţat că nu prea curând - războiul îngrozitor, lupta hotărîtoare între ceea ce e vechi şi ceea ce e nou. Îndeplinindu-ne sarcinile vom lupta pentru cultura noastră. Avem misiunea nobilă de a o apăra de barbaria înarmată după ultimul cuvânt al tehnicei! Afară de aceasta, vă daţi oare seama ce însemnă energia atomică în ziua de astăzi? Marea parte a elementelor din numărul celor nouăzeci şi două au nuclee foarte puternice şi stabile şi pentru a le sfărâma este necesară o energie mai mare decât aceea care va rezulta din descompunerea lor. Şi acest lucru nu este întâmplător! În decursul miliardelor de ani de formare a materiei planetei noastre, ca şi a altor planete, în procesul transformării materiei siderale s ’ a petrecut un fel de selecţie: tot ce era nestabil s ’ a descompus - a ars ca să zicem aşa - trecând în forme stabile. Mai puţin stabile, în ceea ce priveşte descompunerea, sunt elementele care se găsesc la începutul tabloului lui Mendeleev, până la coloana oxigenului, cum este mai ales litiul, beriliul, borul şi carbonul. Dar maşina atomică, lucrând tocmai pe baza acestor elemente, va funcţiona numai dacă vor exista condiţiile unor mase colosale de materie, temperaturi şi presiuni extraordinare. În stele, tocmai acestea sunt elementele care formează baza energeticei lor. Până în prezent nu putem utiliza aceste elemente şi, după părerea mea, n ’ o vom putea face prea curând, deoarece avem nevoie de anumite condiţiuni cantitative pentru ca reacţiile în lanţ să aibă loc. Astăzi am făcut un pas înainte în utilizarea preţioaselor reacţii ale elementelor dela sfârşitul tabloului lui Mendeleev, cele mai grele elemente după greutatea lor atomică. Nici acest fapt nu este întâmplător: elementele cele mai grele sunt foarte bogate în neutroni [Neutron - părticică componentă a nucleului atomului, fără sarcină electrică, egală în greutate cu un proton, părticică nucleară, încărcată cu – electricitate pozitivă. (N. A.)] şi se descompun cu uşurinţă, dând naştere unei reacţii neutrone [Reacţie neutronă în lanţ - reacţie în lanţ care are loc prin emiterea neutronilor, prin desagregarea de nuclee atomice. (N. A.)] în lanţ, unica reacţie care poate fi.utilizată în tehnică, în momentul de faţă. Nu trebue să socotim numaidecât această

descompunere, ca fiind o descompunere integrală a atomului. Atomul unui element greu pare că se rupe în două părţi, fiecare parte dând naştere la elemente stabile, care fac parte din coloanele de mijloc ale tabloului lui Mendeleev. În acest timp se eliberează, în mod parţial, energia,: care este tocmai energia bombei atomice. Suntem încă foarte departe de descompunerea totală şi tot atât de departe de reacţia puternică a elementelor stabile.

Deocamdată, măsura în care stăpânim energia atomică este foarte redusă şi e departe de a fi deplină; noi stăpânim însuşirea celui mai greu element, uraniul, ultimul din tabloul lui Mendeleev, de a se descompune în două elemente mai uşoare. Aceasta nu înseamnează că stăpânim energia oricărei alte materii, aşa cum vi se pare dumneavoastră. Uraniul, după cum e situat în tablou, se găseşte chiar la limita elementelor stabile naturale. Dumneavoastră ştiţi că greutatea atomică a uraniului poate fi ridicată şi că, în felul acesta, se pot obţine elemente artificiale, care ies din limitele tabloului; aşa sunt neptuniul şi plutoniul, cel de al nouăzeci și treilea şi nouăzeci şi patrulea element. Uraniu! poate fi transformat şi mai departe, creând elementele nouăzeci şi cinci şi nouăzeci şi şase - ameriţiul şi curiul - şi aşa mai departe, până la o sută şi mai bine de elemente.

Toate aceste elemente sunt nestabile şi sunt supuse unei semidesagregări. Chiar energia semidesagregării plutoniului formează forţa explozivă a bombei atomice, ca şi energia formei nestabile a uraniului - a aşa numitului izotop [*Izotop - element chimic care se deosebeşte după greutatea lui atomică de elementul tip, dar ocupă acelaşi loc în tabelul lui Mendeleev*] 235. Fără îndoială că în procesele cosmice de transformare a materiei au existat odinioară elemente mai grele ca uraniul, dar, mai târziu, ele au trecut în formele stabile ale celor nouăzeci şi două de elemente fundamentale. Din această cauză, uraniul poate fi privit ca o rămăşiţă a acestor elemente foarte grele, care a putut supravieţui datorită stării sale de împrăştiere; uraniul se găseşte în zonele superioare ale scoarţei pământeşti, unde este stabil, în condiţiile unei temperaturi şi presiuni relativ mici. Uraniul şi probabil şi cel de al doilea element greu de lângă el, toriul, vor rămâne pentru multă vreme baza energiei atomice, deoarece între utilizarea proprietăţii de a se

descompune a uraniului şi utilizarea energiei materiei altor elemente, este o prăpastie de neînchipuit, care nu cred să poată fi trecută prea curând. Dar uraniul şi toriul sunt cele mai rare elemente, iar rezervele lor în lume sunt foarte neînsemnate. De aici, urmează că, deocamdată, acumularea rezervelor de materie explozibilă pentru bombele atomice şi rachete e foarte limitată...

— Sunteţi chemat la telefon, Ilia Andreevici! Cineva din provincie! se auzi un glas din spatele uşii.

— Îndată, îndată! Davîdov îşi încreţi fruntea, iar chipul lui căpătă o înfăţişare îndurerată.

— Iată ceea ce voiam să vă spun despre energia atomică.

Există cantităţi mici de uraniu şi rezervele pot fi repede consumate. De aceea, privind în viitor, trebue să găsim rezerve mari din acest preţios element. Şi noi... Profesorul tăcu dintr ’ odată şi-şi mângâie tâmplele, privind ţintă, undeva deasupra chipurilor încordate ale celor ce-l ascultau. Mari rezerve de uraniu, resturi din epoca de formare a planetei... murmură Davîdov mai mult pentru sine. Ei drace, de trei ori drace! Astfel...

Cuvintele i se opriră în gâtlej. Îndată profesorul plecă grăbit din sala de studiu a studenţilor săi.

— Ce s ’ a întâmplat cu Ilia Andreevici? exclamă Tamara, curmând tăcerea care se lăsase. Pot să jur, că era cât p ’ aci să scape un cuvânt urât!

— Ce tot născoceşti, Tamara! ripostă indignată Jenia. L-au întrerupt cu telefonul ăsta nenorocit, asta-i tot! Ne-au stricat toată bucuria... Vorbea atât de frumos!

— Te asigur că într ’ însul s ’ a petrecut ceva! Tu nu l-ai putut vedea din pricina dulapului. Se schimbase la faţă de parcă ar fi văzut o nălucă.

— Aşa-i, aşa-i, Tom! îi întări spusele Mihail. Am observat şi eu. Poate că i-a venit în minte o idee neaşteptată...

Presupunerea lui Mihail se dovedi a fi adevărată. În timp ce păşea pe coridor, toate gândurile lui Davîdov erau concentrate asupra ipotezei, care i se ivise în minte pe neaşteptate. Savantul îşi aminti că, doi ani în urmă, aflându-se sub impresia unui val puternic, care nimicise o insulă din arhipelagul Havai, privea de pe bordul vaporului în fundul oceanului; în clipele acelea îşi făcea loc în mintea lui o idee, încă

sfioasă, asupra forţelor care provoacă mişcările scoarţei pământului. De atunci, adunase fără încetare fapte şi meditase, trecând pe rând dela aceste fenomene ale prezentului la procesele din trecut ale formării munţilor de o mult mai mare amploare în timp şi spaţiu. Nu e oare însăşi soarta aceea care-i dovedeşte acum că presupunerile sale sunt juste?

Davîdov ridică receptorul. Nu-i răspunse nimeni, dar el continua în mod mecanic să-l ţină lipit de ureche, preocupat de gândurile lui. Douăzeci de ani îl chinuise problema câmpiilor morţii dinozaurilor, din Asia Centrală. De-a-lungul poalelor lui Tian-San se întind mormane uriaşe de oase ale unor reptile gigantice. Milioane de specii de diferite vârste sunt înmormântate în aceste grămezi. Înainte însă, aceste grămezi au fost mult mai mari, întrucât locurile unde ele au fost găsite şi cu care avem noi de-a-face sunt doar rămăşiţele, îngrămădirile de pământ surpat în perioada terţiară [*Perioada terţiară urmează imediat după perioada calcaroasă (sic), perioada din istoria pământului, care a durat circa 59.000.000 ani şi s ' a sfârşit cu un milion de ani înaintea timpurilor noastre (N. A.)*], în timpul procesului continuu de ridicare a munţilor. Ce a putut provoca o astfel de pieire în masă, tocmai în acest loc? Doar n ' au pierit din motive necunoscute! Nu! Pieirea în masă a dinozaurilor a coincis în timp cu începutul marii epoci alpine de formare a munţilor. Atunci s ' au înălţat lanţurile muntoase: Tian-San, Himalaia, Caucaz şi Alpii. Pieirea lor a coincis şi în spaţiul geografic. Atunci, cu şaptezeci de milioane de ani în urmă, la sfârşitul perioadei cretacice, aceste lanţuri muntoase s ' au încreţit încet, în şiruri întregi da cute paralele, tot aşa cum se petrece astăzi în Oceanul Pacific. Diferenţa constă doar în faptul că aceste cute ale munţilor Tian-San, din perioada cretacică s ' au format nu în ocean, ci pe uscat, la marginea mării şi că această regiune, a fost populată cu animale terestra. Afară de aceasta, în epoca cretacică, formarea cutelor s ' a făcut pe o scară mult mai întinsă decât cea din ziua de azi. Şi atunci şi acum se petrec aceleaşi procese de formare a munţilor, care nu sunt decât rezultatul forţelor declanşate din descompunerea uraniului în adâncurile scoarţei terestre sau, mai bine zis, de descompunerea elementelor foarte grele, în general. Dacă această presupunere e justă, atunci nu există nimic neverosimil în faptul că energia reacţiunilor puternice izbucnea în unele

regiuni şi în unele momente în afară, fie chiar sub forma unei iradieri puternice. Astfel s ’ a format în decursul a mii de ani o regiune întinsă, care a devenit mortală pentru tot ceea ce avea viaţă; animalele venind necontenit aci din regiunile neprimejdioase piereau cu milioanele. Se înţelege că nimic n ’ a putut preveni reptilele necugetătoare că le aşteaptă pieirea. Rămăşiţele mai mărunte nu s ’ au putut păstra de-a-lungul proceselor de eroziune, dar oasele enorm de mari şi de rezistente ale dinozaurilor ne uimesc şi astăzi prin cantităţile lor uriaşe. O astfel de coincidenţă nu este întâmplătoare!... „Şi dacă nici cea de a doua coincidenţă nu e întâmplătoare? Da ce am găsit oare urmele celor veniţi din stele tot în regiunile ridicăturilor muntoase din acea vreme? Se înţelege că puternica iradiere care ucidea dinozaurii, poate fi înregistrată cu un aparat. Atunci, dacă „ei" au rătăcit pe acolo, unde mii de ani mai târziu a început pieirea în masă a dinozaurilor, înseamnă că „ei" au căutat izvoarele energiei atomice... Poate pentru a se întoarce pa planeta „lor"... Dar dacă este aşa, atunci - ei drace! - s ’ ar putea trage concluzii foarte interesante; trebue să căutăm urmele celor veniţi din stele, urmele acestor oaspeţi cereşti ai pământului, chiar aici, de-a-lungul Tian-Sanului şi al Himalaiei, cele mai tinere zone de formare a munţilor pe Pământ. Tocmai acolo unde-i şi căutăm. Şi a doua concluzie: dar dacă procesele de formare a munţilor şi vulcanismului iau naştere pentrucă (sic) în roca pământului se crează, din timp în timp, concentraţii de uraniu sau alte elemente, supragrele, care intră în reacţie puternică; atunci ne putem aştepta să găsim rămăşiţele acestor concentraţii în adâncimile accesibile ale scoarţei, în regiunile; geografice corespunzătoare... Dacă s ’ ar putea găsi din nou urmele oaspeţilor cereşti în regiunile de formare ale munţilor, atunci aş avea convingerea că..."

— Vorbiţi! răsună pe neaşteptate o voce la receptor. Vă dau legătura cu Alma-Ata.

Davîdov tresări, gândurile îi se opriră în loc. Alma-Ata putea să-i comunice noutăţi importante dela şantierul de construcţie al canalului.

O voce depărtată, dar limpede, îi rosti numele. Davîdov recunoscu pe tânărul savant, secretar al Institutului de geologie.

— Ilia Andreevici, dimineaţa a telefonat Storojilov, dela construcţia nr. 5. Au fost găsite schelete de dinozauri, vătămate

sau nevătămate, n ’ am înţeles ca anume, că se auzea prost. Storojilov m ’ a rugat să vă comunic vestea aceasta şi să vă spun că socoteşte venirea dumneavoastră acolo ca fiind necesară. Ce să-i transmit?

— Transmiteţi-i că plec cu avionul de mâine! răspunse Davîdov cu repeziciune.

— Mai am două chestiuni de discutat cu dumneavoastră, continuă secretarul, dar pentrucă veţi veni Ie vom discuta chiar aici. Vă aşteptăm deci. La revedere!

— Multe mulţumiri! strigă vesel în receptor Davîdov. Salutări tuturor! La revedere!

Davîdov plecă grăbit Ia Colţov şi îl rugă să-i reţină un loc în avion.

Capitolul. III. OCHII MINŢII

Drumul şerpuia pe malul îngust al unui râu. Pereţii înalţi ai defileului însoţeau albia, contopindu-se în depărtări; de o parte şi de alta povârnişurile lor coborau abrupte spre apă. Cel din stânga era mai apropiat şi se proiecta posac într ’ o fâşie de umbră. De-a-lungul coastei dinţate a stâncilor, frunzele ascuţite ale brazilor se aliniaseră soldăţeşte.

Povârnişurile se iveau, în faţa ochilor din ce în ce mai desluşite; spre zare, ele erau învăluite într ’ o ceaţă sidefată şi păreau uşoare ca fulgul. Într ’ acolo se înălţa un pisc învelit în zăpadă care se prelungea într ’ o culme masivă. Dungi albe de zăpadă brăzdau cenuşiul de piatră al povârnişului; sus aproape de cer, unde stratul pur şi strălucitor de omăt netezea colţurile stâncilor, plutea alene un nor mare şi des, ce părea o corabie albă cu fundul larg, care luneca pe întinderea înzăpezită a văgăunii.

Ocolind o prăpastie adâncă, drumul se ridica şerpuind lenevos spre defileu. Motorul duduia înfierbântat; un vânt proaspăt şi îngheţat şfichiuia obrajii, pătrunzând prin parbrizurile întredeschise.

Davîdov îşi dădu seama că intraseră în defileu abia atunci când încetă duduitul puternic al motorului. Maşina gonea spre capătul povârnişului unde se întindea o vale netedă, ca o masă, înconjurată de trei masive muntoase.

În cuprinsul ei se zăreau carierele roşii de gresie şi de lut presărate cu săpături în forme ciudate, turnuleţe înguste şi cupole rotunjite. Pe a doua „ieşitură" a stâncilor masive se reliefau umbrele dantelate ale brazilor, care păreau negre pe fondul lor cenuşiu-violet. Nespus de sus, strălucind victorios în albeaţa lor imaculată, se înălţa, aidoma zidurilor unui castel gigantic ce îngrădeau cu străşnicie valea, un şir dinţat de culmi înzăpezite. Jos, la poalele înălţimilor se vedeau văgăuni adânci, o brazdă care tăia stepa netedă, platforma unui stăvilar uriaş, mormane de pământ, căsuţele răspândite ale satului şi un şir de corturi albe.

Deşi aspectul falnic al clădirii nu-l mai impresiona ca în trecut, Davîdov se simţi totuşi emoţionat privind carcasele zimţate ale construcţiilor de beton. Clădirea aceasta era,

probabil, principala staţiune hidroelectrică.

Într ’ una din săpăturile făcute se descoperiseră scheletele dinozaurilor, cimitir care data de pe vremea când jur împrejur, pe locurile acelea, nu se formaseră încă munţii înalţi de acum. Ei se ridicaseră mai târziu datorită forţei uriaşe a reacţiilor atomice, care se petrecuseră în adâncurile scoarţei terestre. De bună seamă că emanaţia aceea străbătuse şi aici şi atrăsese pe veniţii din stele, în căutarea rezervelor de energie atomică.

Maşina se opri în faţa unei case mari, cu pereţii spoiţi cu var.

— Am sosit, tovarăşe Davîdov! spuse şoferul, deschizând uşa maşinii. Aţi tras un pui de somn, nu-i aşa? Drumul e bun şi se poate dormi în lege...

Davîdov tresări. Îndată ce coborî din maşină, îl zări pe Storojilov, care se grăbea să-l întâmpine. Faţa osoasă a colaboratorului său era acoperită până la ochi de peri aspri, iar salopeta cenuşie pe care o purta era îmbâcsită de un praf galben. Numai ochii lui albaştri şi limpezi străluceau plini de bucurie.

Figura 3

— Şefule! (odinioară, pe când era student, Storojilov călătorise mult în tovărăşia lui Davîdov şi de atunci stăruia să-i spună „Şefule", ca şi cum ar fi vrut să-şi afirme necontenit dreptul la o prietenie camaraderească)... Vă aduc o veste bună! Am aşteptat mult, dar n ’ am aşteptat de geaba! Odihniţi-vă, îmbucaţi ceva şi pe urmă mergem. Surpriza se află în ultima săpătură, în spre Sud, cam la un kilometru de aici...

— Nu, nu sunt de loc obosit... Haidem acolo, chiar acum! îl întrerupse Davîdov.

Chipul lui Storojilov era numai zâmbet:

— Splendid, şefule! strigă el şi sări în maşină. făcându-se că nu bagă de seamă privirea cu care şoferul îi măsura salopeta murdară.

— Am dat de fosilele dinozaurilor, îndată ce am început săpăturile, într ’ un strat mare şi compact de nisip eolian [*Eolian - care a luat naştere datorită vântului. (N. A.)*], intercalat spre miazăzi, se grăbi Storojilov să-l înştiinţeze. La început am descoperit câteva oase răzleţe, iar după aceea am găsit

scheletul uriaş al unui monoclon, conservat de minune... Craniul este găurit - da, închipuiţi-vă, Ilia Andreevici - găurit dela un capăt la altul... O gaură îngustă şi ovală!

Davîdov păli. Colturile gurii îi tresăriră nervos.

— Mai departe? abia putu el să îngâne.

— N ’ am mai găsit nimic pe platforma cea mare. Dar alaltăieri, chiar la marginea săpăturii, am găsit din nou nişte oase, o grămadă de oase, dar nu răzleţe. Ai crede că pe locul acela zac câteva schelete laolaltă. Pe deasupra, mai e ceva nespus de ciudat: scheletele animalelor răpitoare sunt amestecate cu cele ale animalelor ierbivore... Am stabilit că este un carnozaur [*Carnozaur - dinozaur de pradă. (N. A.)]* uriaş... I-am cunoscut după laba de dinapoi; Iar lângă el am găsit copitele unui ceratops [*Ceratops - denumirea generală a dinozaurilor ierbivori cornuţi (N. A.)*]. Unele oase par a fi sfărâmate şi rupte de o forţă ne mai pomenit de puternică. N ’ am îndrăsnit a continua săpăturile în acest loc fără dumneavoastră... Încoace, la dreapta! se adresă Storojilov şoferului. Ai să dai de un drum care duce spre vale şi pe urmă o iei la stânga...

Peste câteva minute, Davîdov stătea aplecat deasupra unui schelet, ale cărui oase albe contrastau puternic cu nisipul galben. Storojilov curăţase scheletul pe deasupra cu grijă şi apoi îl acoperise la loc cu nisip, ca să se păstreze până la venirea lui Davîdov în cele mai bune condiţiuni.

Profesorul trecu mai întâi pe lângă coada întinsă şi labele închircite ca într ’ un spasm, apoi se lăsă în genunchi şi examină cu atenţie capul uriaş şi hidos şi botul monstrului în formă de cioc, împodobit cu un corn lung ca un pumnal.

Apofizele [*Apofiză - ridicătură de formă şi dimensiune variabilă pe care a prezintă oasele. (N. T.)*] inelate de protecţie ale ochilor se păstraseră în orbitele craniului, dând monstrului o expresie de ferocitate care încremenise astfel pentru vecie.

Profesorul descoperi îndată, ceva mai jos de ochiul stâng,, o gaură îngustă ovală, pe care o văzuse şi la oasele găsite de Tao-Li în Sican. Ea străbătea craniul dela un capăt la altul, răspunzând în creştet, în spatele orbitei drepte cufundată în nisip.

„Fără îndoială: „ei" au fost aici! Hotărîrea de a căuta între graniţele Uniunii a fost întemeiată... Dar ce urme ale veneticilor din stele mai pot fi găsite? S ’ au păstrat oare aceste urme?..."

Davdîov cercetă din ochi mărimea grămezii de schelete descoperite în peretele săpăturii. Toate oasele care fuseseră desgropate, nu prezentau nicio urmă de rană. Acele sfărămături şi rupturi ale oaselor despre care vorbea Storojilov, se vede că se produseseră după moartea animalelor, după ce fuseseră îngropate în nisip, fiind pricinuite de depunerea de noi straturi şi de îndesarea rocii, aşa cum se întâmplă adesea.

Davîdov dădu ordin să se facă săpături pentru a se înlătura straturile de nisip care se depuseseră deasupra mormanului acela de rămăşiţe, iar oasele pe măsură ce vor fi desgropate, să fie curăţate.

— Ar trebui să facem săpături în toate părţile ca să găsim tot ceea ce s ’ ar putea afla în jur, spuse el cu ezitare în glas. Ne lipsesc însă mijloacele necesare. În cazul de faţă am avea nevoie să săpăm cam vreo cinci mii de metri cubi de pământ...

— De geaba (sic) vă frământaţi! interveni Storojilov, zâmbind cu toată faţa. Lucrătorii au arătat atâta interes în găsirea „crocodililor cu coarne", cum numesc ei dinozaurii, încât s ’ au oferit singuri să „scormonească până în adânc" locurile astea. Chiar unul din brigadieri mi-a spus-o! Poimâine, duminecă, vor ieşi pe şantier nouă sute de oameni!

— Nouă sute? Straşnică forţă! exclamă Davîdov.

— Nu, de loc straşnică, ci pur şi simplu o forţă! spuse cu mândrie Storojilov. Administraţia ne pune la dispoziţie şase escavatoare, cărăuşi, camioane: Într ’ un cuvânt tot ceea ce ne este necesar. Vom face nişte săpături cum nu s ’ au mai pomenit în istorie!

În entuziasmul lui, Davîdov nu-şi putu stăpâni câteva exclamaţii. Însăşi munca în deplina ei măreţie venea în ajutorul ştiinţei, în chip desinteresat şi măreţ. Din clipa aceea, Davîdov simţi o extraordinară încredere în reuşita cercetărilor proiectate. Zecile de mii de tone de pământ, care ascundeau în ele un şir întreg de taine pentru ştiinţă, nu-i mai păreau acum atât de înspăimântătoare. Uitând toate îndoielile care-i stăpâneau sufletul, toate greutăţile şi neajunsurile întâmpinate, Davîdov se simţea nespus de puternic. Simţea că, având un astfel de sprijin, va putea sili masele acelea nemişcate de nisip, care zăcuseră fără de viaţă şaptezeci de milioane de ani, să-i răspundă lui... Nici nu-i trecu prin minte că săpăturile ar fi putut să rămână fără nici un rezultat, în privinţa urmelor lăsate de oaspeţii veniţi din

stele. În clipa aceea, nu-şi putea închipui acest lucru, mai ales ştiind că la o sută cincizeci de paşi în urmă zăcea scheletul unei reptile uriaşe, ucise de o armă omenească...

— Delimitaţi suprafaţa săpăturilor! răsună glasul lui Storojilov. Şi ţineţi seama de faptul că graniţa nisipurilor eoliene merge de-a-curmezişul, întinzându-se dela Nord-Vest spre Sud-Est. Mai spre stânga se intercalează un strat de nisip provenit din aluviuni.

Profesorul urcă panta săpăturii. El chibzui şi socoti îndelung, privind pământul stepei, rămas neatins, care se întindea până la poalele munţilor.

— Ce-ar fi dacă am lua o porţiune de forma unui pătrat, care să se întindă chiar dela stâlpul acela din dreapta până aici?

— Atunci colţul din stânga al săpăturilor va atinge nisipurile aluviene, spuse Storojilov.

— Minunat! Chiar asta şi vreau. Ţin neapărat să urmăm malul vechiului torent. De-a-lungul albiei de odinioară... Dar, hai să ne apucăm de măsurat şi să punem jaloane. Ai ruleta la dumneata?

— Pentru ce ruletă? Vom măsura cu pasul, doar că nu ni-l precupeţim, şefule? Filmarea o vom face după cel vom isprăvi cu săpatul.

— Îmi voi da toată silinţa! zâmbi profesorul spre colaboratorul său entuziast. Să începem. Mergi încolo, spre colină...

Aş vrea să-i telegrafiem chiar astăzi profesorului Şatrov.

*

* *

Pe locul unde douăsprezece zile mai înainte Davîdov împreună cu Storojilov, colaboratorul său, măsuraseră cu pasul stepa sgrunţuroasă şi acoperită de ierburi, se căsca acum o săpătură uriaşă de nouă metri adâncime. Vântul se rotea în cuprinsul ei stârnind vârtejuri de praf de pe întinderea netezită şi uscată a nisipurilor calcaroase, îndesate de atâta necurmată şedere. De-a-lungul marginii de Est a săpăturii, aurul straturilor de nisip pierea, fiind înlocuit de cenuşiul plin de nuanţe al

oţelului. Storojilov se plimba în lung şi în lat supraveghind şi îndrumând echipa de lucrători care răscolea şi tria nisipul, curăţind scheletele găsite. Davîdov chemase din Moscova pe toţi preparatorii Institutului şi pe cei patru studenţi ai săi; chemase de asemenea dela şantierul nr. 2 pe unul din colaboratorii săi care lucra acolo. Treizeci de oameni săpau în stratul nisipurilor păstrătoare de fosile, supraveghiaţi (sic) îndeaproape de cei zece colaboratori ai săi; săpăturile înaintau tot mai mult spre limita straturilor cenuşii, unde se găseau numai frânturi de: oase şi imense tulpini de conifere pietrificate.

Soarele arzător îşi revărsa nemilos razele... nisipul era fierbinte... dar toate acestea nu-i stinghereau cu nimic pe oamenii aceia pasionaţi de munca lor.

Davîdov coborî în săpătură şi se opri în fata unui morman de oase, asemănătoare în totul celor descoperite în văgăună.. Găsiseră aici şase schelete de dinozauri cu oasele amestecate. La şaizeci de metri spre răsărit, nu departe de marginea nisipurilor aluviene, fusese descoperit scheletul unui uriaş animal de pradă care zăcea singuratic. În apropierea lui, se mai găsiră alte trei schelete, aparţinând unor reptile răpitoare, de mărimea unui câine. În tot cuprinsul săpăturii nu mai găsiră nimic altceva; oase străpunse de arma misterioasă nu mai aflară. Cu teamă şi nelinişte în ochi Davîdov privi porţiunea de pământ săpată, care nu fusese cercetată, cântărind parcă şansele rămase.

— Ilia Andreevici, poftiţi încoace! se auzi glasul Jeniei Am găsit o broască ţestoasă!

Davîdov se întoarse şi se îndreptă fără să-şi zorească paşii, spre locul de unde fusese chemat. Într ’ acolo se afla şi scheletul dinozaurului. Era a doua zi de când Jenia şi Mihail săpau şi curăţau capul enorm al monstrului cu botul deschis, în care se vedeau o sumedenie de dinţi strâmbi, înfiorători.

Figura 4

Cum îl zări, Jenia se ridică strâmbându-se de durerea picioarelor amorţite, dar îndată îşi recăpăta voia bună şi zâmbi cu bucurie..

Sub basmaua albă, chipul ei acoperit cu mici broboane de sudoare părea şi mai bronzat.

— Uitaţi-vă, acolo se află broasca ţestoasă pe care am găsit-o! arătă Jenia cu burghiul spre fundul gropii. Chiar sub craniu... Coborîţi la noi, Ilia Andreevici. Şi fata sări sprintenă în săpătură. Am curăţat pe deasupra carapacea, continuă ea.. E foarte ciudată, are nişte reflexe de culoarea sidefului şi un aspect neobişnuit.

Davîdov îşi aplecă anevoie corpul său voinic în săpătura îngustă şi se uită sub craniul uriaş al dinozaurului. Din stratul jilav de pământ de o culoare mai închisă, din pricina umezelii, ieşea o protuberanţă mică de os, cu un diametru de aproximativ douăzeci de centimetri. Suprafaţa protuberanţei era presărată cu mici adâncituri şi şănţuleţe de un violet întunecat, aproape negru, care contrasta cu albeaţa oaselor ce alcătuiau; craniul dinozaurului. Tot atât de neobişnuit era şi luciul de sidef al acestui os ciudat şi neted, de parcă ar fi fost lustruit; abia îl puteai desluşi în întunerecul din fundul săpăturii.

Davîdov se turbură. Gâfâind, îşi apropie privirile şi mai mult de strania descoperire. Cu vârful degetelor și cu nespusă băgare de seamă înlătură firicelele de nisip; observă îndată o sudură între cele două părţi ale osului, care Trecea prin mijlocul protuberanţei şi o alta care străbătea suprafaţa protuberanţei, de-a-curmezişul, foarte aproape de una din margini.

— Chemaţi-l grabnic pe Storojilov! strigă profesorul ridicându-şi chipul congestionat. Chemaţi şi lucrătorii!

Emoţia savantului o cuprinse pe Jenia într ’ o clipă. Glasul răsunător al tinerei fete pătrunse până departe, pe întinderea răscolită a nisipurilor. Lui Davîdov i se păru c ’ ă Storojilov sosise într ’ o clipă într ’ atât de adâncit era iu studiul ciudatei descoperiri.

Cu răbdare, cu grijă şi cu nespusă băgare de seamă, profesorul şi colaboratorul său se apucară să desprindă nisipul din jurul protuberanţei violete. Spre extremităţi osul nu se lărgea: pereţii lui deveneau din ce în ce mai perpendiculari conturând o emisferă neregulată, puţin turtită. Foarte curând Davîdov, simţi burghiul scufundându-se într ’ un strat moale de nisip, care nu opunea niciun fel de rezistenţă ca şi când protuberanţa de os s ’ ar fi terminat în locul acela. Profesorul pipăi câteva clipe cu teamă conturul emisferei de os, şi apoi, hotărîndu-se răscoli nisipul din preajmă cu repeziciune, răsucind burghiul în voie. Firişoarele de nisip rămase pe suprafaţa

protuberanţei fură înlăturate cu o periuţă moale, iar partea inferioară a osului ieşi la iveală rotunjită şi îngroşată de două arcuri tăiate în peretele emisferei.

Strigătul care sbucni din pieptul voinic al profesorului îi făcu pe colaboratorii îngrămădiţi în jurul lui să se cutremure.

— Un craniu! Un craniu! exclamă, cu glas tunător Davîdov, înfigându-şi cu nespusă siguranţă burghiul în roca silicoasă. Într ’ adevăr, odată curăţat de nisip, craniul lăsa să se vadă inelele mari şi goale ale orbitelor. Acum desluşea limpede o frunte lată şi dreaptă. Enigmatica protuberanţă nu era altceva decât partea superioară a unui craniu, asemănător celui omenesc; dimensiunile lui erau însă ceva mai mari decât acelea pe care le are craniul unui om de statură mijlocie.

— Un animal ceresc sau un om; iată ce am găsit! spuse profesorul cu satisfacţie, îndreptându-şi cu greu spatele şi frecându-şi tâmplele.

Cuprins de ameţeală, se rezemă cu toată greutatea corpului de peretele săpăturii. Storojilov îl apucă de braţ, grăbindu-se să-l sprijine, dar Davîdov îl îndepărtă, stăpânit de o cumplită nerăbdare.

— Repede la lucru! Pregătiţi o cutie mare, vată, clei... Trebue să scoatem cât mai repede craniul de aici... Se pare că e extraordinar de bine conservat... Desprindeţi-l cu băgare de seamă... mai adânc trebue să se afle şi restul scheletului. Oamenii să cureţe strat cu strat toată roca silicoasă, dimprejur, şi în acelaşi timp, scheletul dinozaurului să fie desfăcut şi scos din locul acesta. Răscoliţi fiecare centimetru de nisip din porţiunea aceasta... Tot nisipul trebue cercetat...

*

**

Profesorul Şatrov străbătea în grabă coridorul lung al Institutului, fără să răspundă la salutul colaboratorilor cu care se întâlnea. Curând se pomeni în faţa aceleiaşi uşi pe care intrase cu doi ani şi jumătate în urmă, ţinând în mâini cutia lui Tao-Li.. De astădătă însă Şatrov nu mai zăbovi mai înainte de a trece pragul odăii şi nu mai zâmbi cu şiretenie la gândul surprizei pe

care avea să i-o facă prietenului său, prin neaşteptata lui sosire. Cu chipul sever şi îngândurat pătrunse îndată, fără să se codească o clipă, de-a-dreptul în cabinetul de lucru..

Cum îl zări Davîdov puse de o parte foaia de hârtie pe care făcea de zor tot felul de calcule.

— Alexei Petrovici! Eşti un adevărat vrăjitor! tună el cu o voce de bas. O astfel de repeziciune din partea dumitale e de-a-dreptul uluitoare... Când ai primit scrisoarea în care-ţi descriam toate împrejurările descoperirii?

— Ieri dimineaţă! Şi am plecat încoace la ora cinci. Dar zău, sunt supărat pe dumneata! Parcă n ’ ai fi putut să mă înştiinţezi mai curând! De ce mi-ai scris numai atunci când toate lucrurile se petrecuseră? La începutul discuţiei noastre în această privinţă erai furios foc şi-mi cereai de zor chipul presupusei făpturi cereşti; când ai găsit-o însă, ai tăcut mâlc, până ce s ’ au isprăvit săpăturile!

Şatrov ridică supărat din umeri şi începu să măsoare în lung şi în lat încăperea.

— Nu te pripi la mânie, Alexei Petrovici! Am vrut şi eu să-ţi fac o surpriză!... La ce bun să fi aflat cu două săptămâni mai de vreme? Puteai doar să te enervezi, să te chinui, să arzi de nerăbdare, şi toate astea în Leningrad...

— Aş fi venit şi eu acolo, zău! strigă Şatrov, la fel de neînduplecat.

— Ai fi venit? se miră Davîdov. La săpături? Drept să-ţi spun te-ai schimbat cu totul şi eu nu ştiam...

Şatrov nu se mai putu stăpâni şi zâmbi.

— Ei, aşa-i mai bine, prieten drag! Drept răsplată îţi voi arăta îndată bestia cerească şi Davîdov se îndreptă spre dulap şi apucă triumfător, cu chipul plin de zâmbet, mânerul uşii. Cum ţi se pare? îl întrebă deschizând uşa în lături...

— Stai, Ilia Andreevici! strigă Şatrov. Aşteaptă o clipă, închide uşa la loc!

Davîdov rămase surprins de cererea prietenului său, dar se supuse şi închise ascultător uşa dulapului.

— N ’ am mai ajuns să-ţi trimit în scris presupunerile mele, îl lămuri Şatrov. Totuşi ţin cu tot dinadinsul ca să-mi stăpânesc nerăbdarea câteva clipe şi să ţi le citesc înainte de a vedea craniul făpturii cereşti. E o nespus de interesantă verificare: poate oare mintea noastră să vadă limpede până departe? Este

oare justă analogia care porneşte dela legile planetei noastre pentru alte lumi?

— Minunată idee! Să încercăm!

Davîdov încuie uşa dulapului cu cheia voind parcă să aibă o şi mai mare siguranţă şi se apropie de masă. Şatrov scoase îndată nişte coaie de hârtie, umplute cu scrisul lui mare şi citeţ.

— N ’ am să citesc totul căci n ’ am răbdare, mărturisi el. Să ne oprim numai asupra concluziilor. Îţi aminteşti de sigur, am fost amândoi de acord că schema generală a vieţii animale, bazată pe molecula de albumină şi energia oxigenului, trebue să fie unică în univers. Am convenit că substanţele componente ale organismelor nu sunt utilizate întâmplător, ci în virtutea răspândirii lor chimice. Am convenit de asemenea că planeta cea mai favorabilă vieţii, în orice sistem planetar, trebue să fie asemănătoare pământului nostru. În primul rând în ceea ce priveşte energia calorică pe care o primeşte dela soarele său. Spuneam că dacă soarele acesta este mai mare şi mai arzător decât al nostru, atunci planeta respectivă trebue să fie mai îndepărtată de el; dimpotrivă, dacă soarele este mai mic şi mai rece condiţiile încălzirii asemănătoare celor pe care le avem noi pe pământul nostru pot fi găsite numai pe o planetă mai apropiată. E adevărat, marea majoritate a stelelor este asemănătoare soarelui nostru...

În al doilea rând, această planetă trebue să fie destul de mare, deoarece este nevoie ca prin forţa de atracţie a masei sale să menţină în jurul ei o atmosferă destul de puternică, care să o apere de frigul spaţiului sideral şi de iradiaţiile cosmice ucigătoare. Dar planeta nu trebue să fie nici prea mare, pentru a avea posibilitatea de a pierde în faza iniţială a existenţei sale, încă atunci când se află în starea de incandescenţă, o cantitate importantă de gaze. Moleculele acestor gaze trebue să dispară în spaţiul sideral, căci altfel în jurul planetei seva forma o atmosferă prea densă, de nepătruns pentru razele solare şi plină de gaze toxice.

În al treilea rând, viteza de rotaţie a planetei în jurul axei sale, trebue de asemenea să fie apropiată de cea a Pământului. Dacă viteza de rotaţie este prea mică se va produce o temperatură care va ucide orice formă de viaţă pe o parte a planetei şi o puternică răcire a celeilalte părţi; dacă viteza de rotaţie este prea mare se vor turbura condiţiile de echilibru ale

planetei respective, atmosfera din jur va dispare, planeta se va turti şi până la urmă se va sfărâma în regiunea ecuatorului.

Prin urmare, forţa gravitaţiei, temperatura şi presiunea atmosferică pe suprafaţa unor astfel de planete, trebue să fie aproximativ asemănătoare cu cele ale pământului nostru.

Acestea îmi sunt premizele esenţiale. Se pune deci întrebarea: care sunt căile de bază ale evoluţiei care creează fiinţele cugetătoare? Care este procesul evoluţiei? Ce se cere pentru desvoltarea creierului mare, pentru activitatea lui independentă, pentru cugetare? Mai întâi este nevoie ca organele simţurilor să fie bine desvoltate şi mai ales văzul biocular, stereoscopic, capabil să cuprindă spaţiul, să reţină exact obiectele ce se află într ' însul, să formeze o reprezentare exactă a fermelor şi a felului în care sunt dispuse. Este inutil să adaug că în ceea ce priveşte capul, această parte a corpului purtătoare a organelor simţurilor, el trebue să se afle în partea din faţă a corpului, venind în primul rând în contact cu lumea înconjurătoare; la rândul lor organele simţurilor trebue să se afle la o cât mai mare apropiere de creier, pentru o mai grabnică transmitere a excitaţiilor. În plus, fiinţa cugetătoare trebue să se poată deplasa, cu uşurinţă, să aibă membrele complexe, capabile să execute munca, căci numai prin activitate, prin obişnuinţa muncii se desvoltă înţelegerea lumii înconjurătoare şi transformarea animalului în om. Pe lângă aceasta, dimensiunile unei fiinţe cugetătoare nu pot fi reduse, pentrucă într ' un organism mic nu există condiţiile necesare pentru desvoltarea unui creier puternic şi nici rezervele necesare de energie. Afară de aceasta, existenţa micului animal este foarte mult influenţată de neînsemnatele accidente de pe suprafaţa planetelor; vântul, ploaia şi alte intemperii sunt pentru o astfel de fiinţă, nenorociri catastrofale. Iar pentru a înţelege lumea, este nevoie să fii, într ' o oarecare măsură, independent de forţele naturii. De aceea animalul cugetător trebue să aibă mobilitate, dimensiuni şi puteri suficient de mari, adică să aibă un schelet asemănător animalelor noastre vertebrate. Dar acest animal nu poate să fie nici prea mare, căci atunci s ' ar stingheri condiţiile optime ale stabilităţii şi ale proporţiilor organismului necesare pentru a purta acea uriaşă încărcătură suplimentară, care este creierul.

Dar, m ' am întins prea mult... Pe scurt, animalul cugetător trebue să fie vertebrat, să aibă o cutie craniană şi

trebue să aibă cam aceiaşi statură ca noi. Toate aceste trăsături ale omului nu sunt întâmplătoare. Creierul poate să se desvolte numai atunci când craniul nu constitue o armă de apărare, când el nu este îngreunat de coarne, de colţi, de maxilare mari; când nu scurma pământul şi nu apucă prada. Toate acestea sunt posibile numai dacă natura oferă suficientă hrană vegetală consistentă; aşa de pildă: pentru omul nostru, un mare rol l-a jucat apariţia fructelor. Aceasta i-a scutit organismul de a continua să se hrănească cu ierburile la care erau condamnate animalele ierbivore şi l-a ferit şi de soarta animalelor răpitoare aflate veşnic în goană după pradă vie. Animalul de pradă, deşi se hrăneşte cu carne, cunoaşte totuşi un mare neajuns: el trebue să posede armele de atac şi de ucidere, ceea ce împiedecă desvoltarea creierului său. Când animalul are fructe la îndemână, maxilarele lui pot fi mai puţin puternice, iar acest lucru îi va da posibilitatea să-şi desvolte o enormă cutie craniană, în detrimentul botului. Aici ar mai fi multe de adăugat despre felul cum trebue să fie membrele, dar cred că e limpede: libertatea mişcărilor şi posibilitatea de a mânui unelte, de a le fabrica, de a le utiliza, sunt esenţiale. Omul nu există şi nu poate exista fără unealtă. De aici reiese ultimul considerent: menirea membrelor trebue să fie deosebită; unele trebue să îndeplinească funcţiunea de deplasare, şi acestea sunt picioarele; altele, mâinile trebue să. servească la apucat, având mişcări variate şi complexe. Toate acestea sunt legate de o condiţie importantă şi anume: craniul trebue să se afle la o anumită înălţime dela pământ căci altfel facultatea de percepere a lumii înconjurătoare se va diminua.

Concluzia: înfăţişarea omului, chipul său de animal cugetător, nu sunt întâmplătoare, ci corespund în cel mai înalt grad organismului, care posedă un uriaş creier cugetător. Intre forţele cosmice vătămătoare vieţii se află coridoare pe care viaţa le va utiliza şi aceste coridoare determină în mod riguros înfăţişarea ei. De aceea, orice altă fiinţă cugetătoare trebue să posede multe din caracteristicele structurii omeneşti, mai cu seamă ale craniului său. Da, fără nicio îndoială, craniul trebue să fie asemănător celui omenesc. Acestea sunt, pe scurt, deducţiile mele.

Şatrov tăcu. Nerăbdarea pe care abia şi-o stăpânise până atunci răbufni.

— Acum hai, arată-mi făptura cerească! Dar repede, repede!

— Îndată! Davîdov se opri în faţa dulapului. Trebue să-ţi spun Alexei Petrovici, că ai perfectă dreptate. Este uimitor! În astfel de clipe simţi cât de măreaţă este ştiinţa, cât de minunată este cugetarea omenească...

— Bine, vom vedea imediat... Arată-mi-l.

Davîdov scoase din dulap o tipsie lată şi în faţa lui Şatrov apăru un craniu ciudat, de un violet întunecat, presărat cu mici adâncituri şi şănţuleţe încrustate în os. Cutia aceea craniană, încăpătoare, era în totul asemănătoare celei omeneşti, ca şi orbitele mari, situate drept în faţă şi separate de o mică punte osoasă - rădăcina nasului. Pe de-a ’ ntregul omeneşti erau ceafa dreaptă şi osul facial scurt, aproape perpendicular,, continuat printr ’ o frunte enormă. Dar în locul proeminenţii osului nazal, craniul acela ciudat avea un orificiu triunghiular. Dela baza orificiului ieşea brusc în afară maxilarul superior, care aducea a plisc de pasăre, uşor încovoiat la vârf. Maxilarul inferior corespundea celui superior: nici el nu prezenta urme de dinţi. Capetele articulaţiilor se propteau aproape orizontal pe gropiţele aflate la baza a două largi excrescenţe ce se lăsau în jos, în faţa unor mari orificii rotunde, situate în părţile laterale ale craniului sub tâmple.

— E solid? întrebă Şatrov în şoaptă, şi primind răspunsul afirmativ al lui Davîdov, luă craniul în mâini. Mi se pare că în loc de dinţi are un înveliş cornos, tăios, ca al unei broaşte ţestoase, rosti Şatrov şi fără să aştepte răspunsul continuă: structura maxilarelor, nasul, aparatul auditiv sunt destul de primitive... Gropitele de pe oase şi toate aceste circumvolutiuni ne arată că derma era bine lipită de os şi că stratul de muşchi subcutanat lipsea cu desăvârşire. E foarte puţin probabil ca un ţesut ca acesta să fi avut peri. Cât despre oasele separate... negreşit, ele trebuesc studiate... Dar, uită-te, maxilarul se compune din două oase, iar acest lucru ne arată că este mal primitiv decât maxilarul omului.

— Aceasta însemnează că evoluţia lor spre stadiul de fiinţă cugetătoare a fost mai scurtă, interveni Davîdov.

— Chiar aşa este! Acolo, în planeta lor, natura înconjurătoare putea să fie întrucâtva diferită: o altă înlănţuire a proceselor biologice, alte condiţii de selecţionare naturală. Iată

de ce, dacă vârsta diferitelor sisteme planetare este aproximativ aceeaşi cu vârsta stelelor, acestea ne-au depăşit pe noi cu şaptezeci de milioane de ani! Ai analizat compoziţia osului? Ar fi interesant de ştiut...

— Nu în mod precis. Ştiu totuşi că osul nu are la bază fosfaţi de calciu, ca la noi, ci...

— Cremene? îl întrerupse Şatrov cu repeziciune.

— Ai dreptate şi este foarte explicabil! Cremenea după proprietăţile sale chimice, prezintă multe analogii cu carbonul şi poate fi foarte bine utilizată în procesele biologice.

— Dar scheletul? Dar alte oase? E posibil să nu se fi găsit nimic?

— Absolut nimic, afară de... asta, spuse Davîdov scoţând din dulap o a doua tipsie.

În faţa lui Şatrov apărură două frânturi metalice şi un disc rotund cu diametrul de aproximativ doisprezece centimetri. Amândouă frânturile aveau feţele de aceeaşi dimensiune, dar dispuse în sens invers. În linii generale, fiecare frântură semăna cu o prismă septagonală, trunchiată. După greutate compoziţia lor semăna cu plumbul, dar se deosebea printr ’ o mai mare duritate şi prin culoarea sa alb-gălbuie.

— Ghiceşte ce este! spuse Davîdov, săltând în palmă una din piesele acelea grele.

— De unde să ştiu? Un aliaj oarecare..: mormăi Şatrov. De altfel, odată ce dumneata întrebi, însemnează că este vorba de ceva cu totul neobişnuit.

— Ai dreptate! Acesta este gafniul, *metal rar, cu proprietăţi asemănătoare cuprului, dar mai dens decît el şi infinit mai greu fuzibil. Gafniul mai are încă o proprietate interesantă: o mare capacitate de a degaja electroni la o temperatură înaltă. Şi lucrul acesta nu este lipsit de însemnătate, mai ales dacă vei privi oglinda asta ciudată.*

Şatrov luă în mînă discul metalic, care era de asemenea nespus de greu. Marginea lui era rotunjită şi avea unsprezece crestături adînci, dispuse de-a lungul circumferinţei, la distanţe egale. Pe o parte, suprafaţa discului era uşor adâncită, lustruită şi foarte dură - un strat transparent ca sticla, sub care se afla un metal curat, alb-argintiu, mâncat într ’ un loc de un sediment roşcat. Acest strat transparent era cuprins de un inel metalic dur, de culoare albastră-cenuşie, din care propriu zis se şi

compunea tot discul.

Pe cealaltă parte a discului, în centru, se găsea un cerc din aceeaşi substanţă transparentă, acoperit cu un sediment mat, cu o suprafaţă convexă, nu concavă ca în partea opusă. Diametrul acestui cerc nu depăşea şase centimetri. În jurul lui se găsea acelaşi metal albastru-cenuşiu, pe care erau dispuse circular steluţe încrustate cu un număr diferit de raze, între trei şi unsprezece. Aceste steluţe nu erau rânduite într ' o ordine oarecare, ci erau despărţite de două linii în spirală, care se întretăiau.

— Tantalul, metalul din care este făcut discul, este tare şi neobişnuit de stabil. Stratul transparent e format dintr ' o compoziţie chimică necunoscută. Am făcut o analiză sumară a metalului, dar n ' am putut obţine nici un rezultat... de o cercetare mai amănunţită n ' am avut încă vreme. Metalul pe care-l vezi sub stratul transparent este indiu, un metal minunat.

— Prin ce anume minunat? îl întrebă Şatrov, fără să întîrzie.

— Acest metal, folosit şi în aparatele noastre, este cel mai bun indicator al prezenţei iradiaţiilor neutronilor. Că metalul de faţă este indiu, ştiu în mod sigur, deoarece m ' am decis să scot de aici o fărâmă pentru analiză.

— Dar steluţele săpate sînt oare litere sau ce altceva? întrebă emoţionat Şatrov.

— Poate că sînt litere, poate cifre sau poate schema vreunui aparat... Mi-e teamă însă că nu o vom afla niciodată.

— Şi asta-i tot?

— Totul! Ţi se pare puţin, om lacom ce eşti? Şi aşa suntem în posesia unui lucru care va turbura întreaga omenire.

— Dar, spune-mi, ai pus să se răscolească tot terenul dimprejur? insistă Şatrov. De ce nu s ' a găsit o dată cu craniul şi scheletul? Se poate oare să lipsească scheletul...

— Negreşit a existat şi scheletul. Am săpat totul, mai mult chiar, n ' am lăsat nici o palmă de nisip necercetată. Nu cred să fi scăpat ceva...

— De ce eşti aşa de sigur, Ilia Andreevici? Pe ce te bizui?...

— Un raţionament foarte simplu. Noi am dat de urmele unei catastrofe, întîmplate acum şaptezeci de milioane de ani. Dacă n ' ar fi existat această catastrofă n-am fi găsit niciodată craniul şi nici o altă armă, în afară de dinozaurii ucişi. Dintre

aceştia, incontestabil, o să mai găsim.

Sunt convins că „ei" - Davîdov arătă craniul cu golul orbitelor căscat spre ei - n ’ au stat decât foarte puţin la noi, câţiva ani, nu mai mult, şi au sburat din nou în lumea „lor", Îţi voi povesti pe urmă cum am ajuns la această convingere. Priveşte, spuse Davîdov, desfăcând o coală mare de hârtie milimetrică, iată planul săpăturilor. „El" - continuă profesorul, arătând craniul - se găsea aproximativ aici, lângă malul torentului, având un aparat şi o armă; se pare că amândouă erau puse în funcţie cu ajutorul energiei atomice, căci fără îndoială, „ei" o cunoşteau şi o utilizau, prezenţa „lor" aici pe pământ fiind cea mai buna dovadă în această privinţă. Folosind arma, „el" a ucis dela mare distanţă un monoclon. Se vede că aceştia le dădeau mult de furcă. Apoi „el" s ’ a concentrat asupra unui alt lucru şi în vremea asta a fost atacat de o reptilă uriaşă... Noi n ’ o să aflăm, niciodată dacă „el" a întârziat să se folosească de armă sau dacă aceasta n ’ a acţionat. Un singur lucru e limpede şi anume că monstrul a fost ucis la câţiva paşi de această făptură cerească şi s ’ a prăbuşit drept peste el. Arma „lui" s ’ a rupt sau a explodat. Defectarea aparatului a degajat o parte din energia acumulată într ’ însul şi poate că astfel s ’ a format împrejur o zonă puţin întinsă de iradiaţii mortale. În această zonă au pierit câţiva dinozauri care se găseau din întâmplare acolo: dovada este acest morman de schelete. De partea cealaltă, spre Sud, iradiaţiile nu s ’ au propagat s ’ au au fost mai slabe. Din această regiune, s ’ au strecurat mici animale de pradă, care au împrăştiat scheletul acestei creaturi cereşti. Craniul a rămas, fie pentrucă a fost prea greu pentru a putea fi cărat, fie pentrucă a fost strivit sub ţeasta imensă a dinozaurului. De altminteri au pierit şi parte din aceste răpitoare; uite aici trei mici schelete. Toate acestea s ’ au petrecut pe nisipul nestabil al dunelor şi vântul a îngropat într ’ un timp foarte scurt orice urmă a tragediei.

— Dar aparatele şi arma? întrebă Şatrov neîncrezător.

— Bagă de seamă că au rămas numai bucăţi şi părţi făcute din metale extrem de rezistente. Restul a dispărut fără urmă, prin oxidare, prin pulverizare sau prin topire, în decursul milioanelor de ani ce au urmat. Metalele nu sunt ca oasele, ele nu sunt supuse pietrificării, îmbibării cu substanţe minerale şi nici nu pot cimenta roca din jurul lor. În afară de asta, aparatul

s ’ a distrus poate şi s ’ a sfărâmat în bucăţi, prin explozia sau defectarea armei, ceea ce a contribuit şi mai mult la dispariţia părţilor metalice din care era făcut.

— Trebue să presupunem că raţionamentul dumitale este just, recunoscu Şatrov. Acum e nevoie să analizezi craniul cât mai repede şi să studiezi calea evoluţiei reflectată în structura elementelor osoase, apoi să scrii un studiu şi să-l dai publicităţii. Un astfel de articol va cădea ca un trăsnet!

Ochii luminoşi şi mari ai lui Şatrov nu se puteau desprinde dela craniul ciudat al făpturii cereşti.

Davîdov îşi cuprinse prietenul de umeri, scuturându-l uşor:

— Nu voi publica niciun studiu asupra acestui craniu!

Şatrov tresări uimit, dar Davîdov îl atrase cu putere spre el şi mai înainte ca prietenul său să scoată o vorbă, continuă:

— Studiază-l şi înfăţişează-l dumneata marelui public... De drept, dumitale ţi se cuvine această onoare. Nicio vorbă în plus! strigă ameninţător către Şatrov. Sau ai uitat poate de încăpăţânarea mea?

— Dar, dar... îngână Şatrov, negăsind cuvintele care-i trebuiau.

— Niciun dar! Raportul geologic al săpăturilor şi deducţiile asupra catastrofei, cu menţionarea tuturor colaboratorilor mei, în special a aceleia care a descoperit craniul, este gata. Iată-l! Publică-l cu semnătura mea, însoţit de descrierea craniului, care îţi revine dumitale. Aşa se şi cuvine... Nu-i aşa, Alexei Petrovici? spuse îngândurat Davîdov, îndulcindu-şi glasul. Eu am o altă treabă importantă. Adu-ţi aminte că dumneata eşti acela care ai afirmat cu foarte multă justeţe că o presupunere neverosimilă se înlănţuieşte de altă presupunere neverosimilă şi devine o realitate. Realitatea în faţa dumitale este craniul bestiei cereşti, iar această realitate, dă naştere la rândul ei, la o nouă ipoteză neverosimilă, se leagă de ea şi continuă lanţul... Eu sunt acela care vreau să întind lanţul mai departe.

— Să presupunem că e aşa, deşi nu te înţeleg. Aici miroase şi încă în mod vădit, a sacrificiu. Nu pot să primesc...

— Lasă, Alexei Petrovici! Crede-mă, drag prieten că sunt absolut sincer. Oare n ’ am împărţit noi, în timpul întregei noastre activităţi dusă în comun, materialul interesant? Mal târziu vei înţelege că şi aici s ’ a petrecut ceva asemănător. Nu vreau să-mi asum totul şi nici nu am de ce. Avem aceeaşi

concepţie despre ştiinţă şi cel mai important lucrul pentru noi este progresul ei...

Adânc mişcat, Şatrov îşi plecă încet capul. El nu se pricepea să-şi exprime sentimentele, mai cu seamă emoţiile puternice. Şi de astădată stătea tăcut în faţa marelui său prieten, care-l privea plin de voie bună. Şatrov atinse cu mâna fără să vrea craniul făpturii de pe „corabia astrală", care se îndepărtase în adâncurile spaţiului, devenind inaccesibilă, absolut Inaccesibilă oricăror puteri, maşini sau cugetări. Şi totuşi, iată, urma ei: ea nu se poate nici tăgădui, nici discuta. Aceasta este dovada de neînlăturat că viaţa trece printr ’ o inevitabilă evoluţie şi o incontestabilă perfecţionare, oricât de lungă şi anevoioasă i-ar fi calea. În această mişcare constă legea vieţii, condiţia indispensabilă a existenţei sale: iar dacă viaţa nu este întreruptă de accidentele neprevăzute ale cosmosului, atunci rezultatul de neînlăturat este naşterea cugetării, transformarea fiinţei în om, şi mai departe, naşterea societăţii, a tehnicei,lupta cu marile forţe ale naturii. Lupta aceasta poată să meargă foarte departe. Ca mărturie stă acest venit din altă lume. Dacă „ei" n ’ ar fi venit pe pământ atunci, ci acum, cât de multe lucruri n ’ am fi putut afla!...

Şatrov se întoarse către prietenul său şi îi spuse cu glasul liniştit şi sincer:

— Primesc propunerea dumitale... Fie şi aşa! De sigur, va trebui să plec până la Leningrad, să-mi aranjez treburile şi să mă înapoiez de urgenţă. Trebue să lucrez aici. Ar fi o nechibzuinţă de neiertat să transportăm de colo până colo o astfel da comoară. Dar un lucru te rog, Ilia Andreevici: de ce-l numeşti dumneata „bestie cerească"? Nu prea sună frumos... Mi se pare chiar ireverenţios...

— Pur şi simplu fiindcă nu pot să-i găsesc numele... Ştii doar că dacă ar fi să respectăm terminologia ştiinţifică, nu-l putem numi om. El este om după cugetare, după tehnică, sociabilitate, dar el s ’ a desvoltat pe o altă bază anatomică. Se vede limpede că organismul lui nu aste înrudit cu organismul nostru, al oamenilor. Este un alt animal... De aceea îi şi spun animalul ceresc, „bestia celestis" în latineşte... Putem să luăm şi o rădăcină din limba greacă pentru a denumi specia, fie chiar „teriop celestis". Se pare că aşa sună mal bine... Cât despre adevărata denumire, asta o las în grija dumitale.

— Şi totuşi, Ilia Andreevici, răspunse după un răstimp de tăcere Şatrov, dumitale ce-ţi mai rămâne?

— Scump prieten, ţi-am spus doar că voi întinde lanţul cercetărilor mai departe. De multă vreme reflectez asupra rolului reacţiilor atomice în procesele geologice. Iar acum, descoperirea noastră extraordinară, m ’ a scos din orbita lucrurilor ştiute, ridicându-mă pe culmile înalte ale gândirii, mi-a dat îndrăsneala concluziilor, mi-a lărgit orizontul reprezentărilor... Vreau să încerc să dovedesc posibilitatea de a utiliza puternicele izvoare ale energiei atomice în profunzimile scoarţei terestre. Să studiez geologia adâncimii Pământului, pentru a o apropia de realizările practice... Iar misiunea dumitale este să stabileşti evoluţia vieţii şi naşterea cugetării, nu numai în limitele Pământului nostru, ci în întregul univers. Să arăţi această evoluţie, să le dai oamenilor imaginea marilor posibilităţi care stau în faţa noastră. Să-i combatem pe scepticii laşi şi pe bieţii neîncrezători care sunt încă destul de numeroşi în ştiinţă şi să le înfăţişăm acest luminos triumf al gândirii.

Davîdov tăcu. Şatrov îşi privea prietenul ca şi cum l-ar fi văzut pentru prima oară.

— De ce stăm în picioare? spuse Davîdov într ’ un târziu.. Să stăm jos, să ne liniştim. Sunt obosit.

Amândoi se aşezară şi îşi aprinseră aproape în aceeaşi clipă câte o ţigară; apoi îngânduraţi, îşi aţintiră privirile asupra craniului, în orbitele pustii ale ciudatei făpturi cereşti.

În încăpere, liniştea se înstăpâni iarăşi.

Davîdov privea fruntea bombată, presărată cu mici adâncituri şi şănţuleţe, închipuindu-şi că odinioară, înainte cu nenumărate mii de ani, sub acest perete osos, gândise un uriaş creier omenesc. Ce imagini despre univers, ce simţuri şi cunoştinţe aii sălăşluit în acest craniu ciudat? Ce oare a reţinut memoria locuitorului acesta dintr ’ o altă lume, ce imagini din planeta lui de baştină a purtat cu sine pe pământul nostru? A cunoscut el oare dorul de pământul natal, setea marilor adevăruri, dragostea pentru frumos? Care erau relaţiile dintre oamenii de acolo, care era structura socială? Au înfăptuit ei oare, acolo, culmile cele mai înalte ale vieţii, când toată planeta se transfomă într ’ o mare familie muncitoare, fără oprimare şi exploatare, fără absurditatea hidoasă a războaielor care sleesc puterile omeneşti şi rezervele de energie ale planetei? Cărui sex

a aparţinut acest oaspete al corăbiei cereşti, rămas pentru totdeauna pe acest pământ străin?

Craniul privea spre Davîdov, mut, ca un simbol al tăcerii şi al tainei. „Nu vom afla nimic din tot acest mister, gândi profesorul, dar, noi oamenii pământului, avem un creier puternic şi putem să ghicim multe lucruri. Voi aţi venit aici, dar spaţiile pământului nostru erau populate în aceea vreme de fel de fel de monştri îngrozitori, întruchiparea forţei absurde. În furia lor dementă şi neînfricoşată, monştrii aceştia constituiau un groaznic pericol, iar voi vă ştiaţi puţini la număr. Eraţi o mână de călători din altă lume, rătăcind într ’ o lume necunoscută, în căutarea, marelui izvor de energie, în căutarea fraţilor întru cugetare"...

Şatrov se mişcă încetişor; de felul lui nu-şi putea găsi astâmpăr prea lesne, şi acum parcă protesta împotriva unei inactivităţi din cale afară de lungi. Se uită pieziş la Davîdov; stătea pe gânduri; luă binişor de pe birou discul greu şi se apucă să examineze obiectul ciudat, cu simţul ascuţit de observaţie al cercetătorului experimentat. Şatrov apropie discul de cercul luminos al unei lămpi microscopice speciale şi răsuci rămăşiţa necunoscutului aparat, străduindu-se să descopere amănunte care nu fuseseră încă observate în structura lui. Deodată Şatrov zări înlăuntrul cercului, pe partea opusă a discului, ceva ce abia se putea desluşi prin învelişul mat. Cu respiraţia tăiată, savantul căută să vadă limpede ce anume era, expunând discul la lumină sub diferite înclinaţii. Şi fără veste, prin învelişul turbure cu care vremea acoperise metalul transparent al discului, i se năzăriră nişte ochi ce-l priveau ţintă. Cu un strigăt înăbuşit, Şatrov lăsă să-i scape din mână discul greu pe masă. Se stârni un sgomot asurzitor.

Davîdov sări din fotoliu ca ars, drăcuind cum îi era obiceiul, dar Şatrov nici nu-i luă în seamă mânia. El pătrunsese taina. O nouă presupunere îi tăie răsuflarea.

— Ilia Andreevici, strigă Şatrov, ai cele necesare pentru lustruit? Prafuri de polizat şi antilopă?

— De sigur, am şi una şi alta. Dar ce-ai păţit, drace, de trei ori drace!

— Dă-mi-le mai repede, Ilia Andreevici! N ’ o să-ţi pară rău... Unde sunt?

Emoţia lui îl cuprinsei şi pe Davîdov. Şatrov se ridică, făcu

un pas mane dar se împiedică de covor. Supărat, Davîdov îndreptă cu piciorul marginea întoarsă a covorului şi ieşi din odaie. În lipsa lui, Şatrov apucă discul şi încercă încetişor cu unghia suprafaţa bombată a cercului mic...

— Iată-le, spuse Davîdov, punând pe masă borcanele cu prafuri, ceştile cu apă şi alcool şi o bucată de piele. Şatrov prepară în grabă şi cu pricepere o pasta din prafurile de lustruit, o întinse pe piele şi se apucă să frece cu o mişcare circulară şi uniformă suprafaţa discului. Davîdov îl urmărea cu nespus interes şi luare aminte.

— Această necunoscută substanţă transparentă este neobişnuit de solidă, explica Şatrov, fără să contenească lucrul, dar ea trebue să fie, fără îndoială, transparentă ca sticla şi, în consecinţă, să aibă suprafaţa lustruită. Vezi, aici a devenit mată, datorită acţiunii nisipului, de-a-lungul milioanelor de ani cât a zăcut în rocă. Chiar şi această substanţă solidă a cedat... Dacă o lustruim din nou va deveni iarăşi transparentă.

— Transparentă? Ei şi? se miră Davîdov. Uită-te pe cealaltă parte a discului... transparenţa s ’ a păstrat. Ei, se vede doar un strat de indium şi atât...

— Dar aici este o imagine! răspunse Şatrov înflăcărat. Eu am văzut-o... am văzut ochii şi sunt încredinţat că aici se află ascuns chipul călătorului ceresc, poate chiar chipul aceluia al cărui craniu îl avem în faţă... Pentru ce este această imagine aici? Poate ca un semn de recunoaştere al aparatului sau mai ştii, aşa le-o fi fost obiceiul. Noi nu vom ajunge s ’ o aflăm niciodată... De altfel lucrul nu prezintă nicio importanţă, în comparaţie cu faptul că am reuşit să găsim imaginea... priveşte la suprafaţă la forma ei... nu este decât o lentilă optică... Da, se lustrueşte bine! continuă profesorul, încercând discul cu degetul.

Davîdov, aplecat peste umărul prietenului său privea discul cu nerăbdare: pe suprafaţa lui de sub stratul roşu şi umed al pastei de lustruit, apăreau din ce în ce mai limpezi reflexele lentilei...

În cele din urmă, Şatrov scoase un oftat de uşurare, şterse pasta de lustruit, udă discul cu alcool şi îl freacă timp de câteva minute cu pielea de antilopă.

— Gata! Pe dată Şatrov apropie discul de lumină, dându-i înclinarea dorită, în aşa fel încât lumina să se reflecte drept în

ochii lor.
Cei doi savanţi se cutremurară: din adâncul substanţei acum cu desăvârşire transparentă, îi privea un chip ciudat, incontestabil omenesc, care era mărit la dimensiunile lui fireşti, printr ’ un procedeu optic absolut necunoscut. Imaginea apărea în relief, printr ’ un procedeu de asemenea necunoscut, dar mai ales neobişnuit de vie, extraordinar de vie. Credeai că te priveşte o fiinţă însufleţită, despărţită numai de peretele transparent al lentilei optice. Mai înainte de orice, stăpânindu-ţi toate celelalte impresii, te izbea privirea ochilor mari, luminoşi. Păreau lacuri ale unui etern mister al creaţiei universului, plini de inteligenţă şi de o voinţă încordată, două puternice lumini, aţintite înainte, în depărtarea nesfârşită a spaţiului, prin peretele lentilei; ei se descopereau privirii plini de lumina unei cugetări nesfârşit de profunde, cunoscând legile universului şi veşnic sbuciumaţi de chinurile şi bucuriile acestei cunoaşteri.
Ochii celor doi savanţi pământeni, încrucjşându-se cu această privire neobişnuită, ce venea din bezna vremurilor, nu se plecară, nu se dădură bătuţi. Şatrov şi Davîdov fură cuprinşi de o bucurie fără de margini. Gândirea, chiar dacă e împrăştiată în lumi atât de îndepărtate încât sunt inaccesibile una faţă de cealaltă, nu s ’ a pierdut fără urmă în timp şi în spaţiu. Nu! Însăşi existenţa vieţii a fost chezăşia victoriei finale a cugetului asupra universului, chezăşia faptului că în diferitele colţuri ale spaţiului, universal, îşi urmează cursul marele proces al evoluţiei, al organizării superioare a materiei şi al muncii creatoare a cunoaşterii... Învingând prima impresie produsă de ochii oaspetelui ceresc, savanţii începură să-i cerceteze chipul. Capul rotund, cu ochii mari, cu craniul lipsit de păr, cu pielea groasă, şi netedă nu părea urât sau respingători. Fruntea mare şi bombată ascundea tot atâta inteligenţă omenească, ca şi ochii lui uimitori, care înlăturau impresia neplăcută produsă de înfăţişarea neobişnuită a părţii inferioare a feţei. Lipsa urechilor şi a nasului, gura în formă de cioc, lipsită de buze, erau prin ele înşile neplăcute, dar nu puteau să şteargă impresia că această fiinţă necunoscută era apropiată de om fiind o fiinţă ce putea fi înţeleasă. Marea asemănare a felului de gândire şi a cugetului său cu oamenii pământului, se reflectau pe chipul acestui oaspete al planetei noastre. Şatrov şi Davîdov văzură în această imagine chezăşia că locuitorii diferitelor lumi stelara se vor

înţelege unii cu alţii, de îndată ce spaţiul interplanetar va fi învins, atunci când se va înfăptui în sfârşit, întâlnirea cugetelor împrăştiate pe diferitele planete, adevărate insule ale universului. Savanţii voiau să creadă că lucrul acesta se va întâmpla curând, dar mintea lor le vorbea de necesitatea unor mii de ani de cunoaştere, pentru cucerirea spaţiilor cosmice.

Dar mai înainte de orice altceva trebue unite popoarele propriei noastre planete, popoarele pământului nostru, într ’ o singură familie înfrăţită, trebue nimicite inegalitatea, persecuţia şi prejudecăţile rasiale, pentru a putea păşi apoi cu siguranţă la înfrăţirea diferitelor lumi. Altminteri omenirea nu va avea puterea să săvârşească marea faptă a stăpânirii măreţelor spaţii interplanetare, nu va putea învinge forţele ucigătoare ale cosmosului, care ameninţă natura vie, care, cutezătoare, ar îndrăsni să părăsească planeta de baştină apărată de atmosfera ei proprie. În numele acestui prim deziderat trebue să muncim, sacrificând puterile minţii şi trupului nostru, pentru a vedea înfăptuită această condiţia necesară viitorului măreţ al oamenilor Pământului!